

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Jan Zelenka

Pout' jako spirituální zkušenost

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. ThLic. Ing. Jaroslav Filka

Obor: Katolická teologie

Zaměření: Spiritualita

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 13. dubna 2011

Děkuji vedoucímu práce PhDr. ThLic. Ing. Jaroslavu Filkovi za jeho odborné rady a laskavé vedení. Děkuji Mgr. Veronice Toralové za provedení jazykové korektury. Děkuji také všem, kteří mě podporují na mé životní cestě.

Obsah

Úvod.....	6
1 Pout' v Písmu svatém.....	8
1.1 Starý zákon	8
1.1.1 Putování Abraháma.....	8
1.1.1.1 Povolání Abrama	9
1.1.1.2 Sestoupení do Egypta.....	10
1.1.1.3 Rozchod Lota s Abrahámem.....	12
1.1.1.4 Abram zachraňuje Lota.....	14
1.1.1.5 Zaslíbení syna	15
1.1.1.6 Smlouva a změna jmen	17
1.1.1.7 Abrahamova pohostinnost	18
1.1.1.8 Nejtěžší zkouška	20
1.1.1.9 Aktualizace	22
1.1.2 Putování pouští Izraelského národa	22
1.1.2.1 Mara	24
1.1.2.2 Mana	25
1.1.2.3 Voda ze skály	26
1.1.2.4 Boj s Amálekem.....	28
1.1.2.5 Aktualizace	28
1.2 Nový zákon.....	29
1.2.1 Ježíš jako poutník.....	29
1.2.2 Následování Krista.....	30
2 Stručná historie poutí.....	31
2.1 Poutě v židovské tradici.....	31
2.2 Poutě v křesťanské tradici	34
2.2.1 Vzor mnišského života.....	34
2.2.2 Rozvoj poutí za císaře Konstantina.....	35
2.2.3 Zlatá éra poutí	36
2.2.4 Kolísavý trend poutí.....	37
3 Význam pouti pro duchovní život.....	38
3.1 Rozdíl mezi křesťanskou a pohanskou poutí.....	38
3.1.1 Putování Aristida.....	38

3.1.2 Egeriino putování.....	40
3.1.2.1 Motivace a cíle.....	41
3.1.2.2 Spiritualita.....	42
3.1.3 Společné prvky poutníka.....	43
3.1.3.1 Putování jako duchovní pokrm.....	43
3.1.3.2 Mezní zkušenosti během pouti	46
3.1.3.3 Pohostinnost.....	50
3.1.3.4 Poutník v cíli	51
3.1.3.5 Sakrální prostor.....	54
3.2 Pout' jako obraz životního putování	55
3.2.1 Homo viator	55
3.2.2 Krize jako impulz k vydání se na pout'	57
3.2.3 Život jako mozaika z epizod	61
3.2.4 Pout' jako uskutečnění lidství.....	63
Závěr	67
Anotace	70
Bibliografie	71
Příloha	73

Úvod

Evropa zažívá od konce osmdesátých let fenomén, který by se předtím nikdo neodvážil předpovědět, a sice velký rozkvět poutí. Ať už jsou konány v malém rozsahu v rámci vlastního státu a trvají jeden nebo dva dny, nebo jestli se jedná o velké poutě evropského křesťanstva nebo jestli je to vesnická farnost, která společně putuje na poutní místo, nebo celá diecéze, popř. velká církevní organizace, zkrátka poutě jsou v módě. Poutě, které jsou realizovány moderními dopravními prostředky jako auto, autobus, vlak nebo letadlo, jsou v této diplomové práci záměrně vynechány. Proto tedy budou pod pojmem „pout“ myšleny ty druhy poutí, které člověk koná z vlastních sil. Rozkvět poutí tedy není středem pozornosti této práce, protože jejich atraktivita se dá částečně vysvětlit všeobecným cestovním boomem a tak nepředstavují žádný jednoznačný fenomén sám o sobě. Avšak přece jen jsou v trendu i poutě konané „po vlastní ose“.¹

Pro příklad uveďme pouť ke hrobu svatého Jakuba v Santiagu de Compostela, která nám tento fakt jasně ozřejmuje: V roce 1989 to bylo 3 268 poutníků, kteří do Santiaga putovali pěšky nebo na kole minimálně 200 kilometrů a obdrželi certifikát poutníka. Tento počet se o pět let později již zpětinasobil: Roku 1994 přišli do cíle 15 863 „pravých“ poutníků. O osm let později došlo k dalšímu zpětinasobení: V roce 2002 dosáhlo cíle 68 952 poutníků. Přitom jsou z této statistiky záměrně vynechány tzv. „svatá léta“, ve kterých připadá svátek svatého Jakuba, který se slaví 25. července, na neděli. Počty poutníků z těchto let jsou totiž mnohem vyšší, než v letech mimo „svatá léta“. Pro představu: Ve svatém roce 1993 to bylo okolo 100 000 poutníků, v dalším svatém roce 1999 daleko přes 150 000 poutníků a v roce 2004 téměř 180 000 poutníků.²

Výše zmíněná číselná fakta nutí člověka položit si otázku, proč se lidé vydávají „po vlastní ose“ na tak obtížnou cestu a co je k tomu vede? I sám autor si kladl podobné otázky, proto se na pěší pouť do Santiagu de Compostela také vydal. Byla to jeho první zkušenost dlouhotrvající poutě. Překvapivě velký vnitřní užitek ho vedl

---

¹ Srov. ROSENBERGER, M., *Wege, die Bewegen*, s. 9.

² Tamtéž, s. 9.

k tomu, že se následně na kratší či delší poutě vydával opakovaně. V nedávné době autor podnikl také pout' na kole do Kevelaer. Právě při ní začal přemýšlet, jakým způsobem předat bohaté duchovní zkušenosti z poutí druhým. A to vedlo k myšlence napsat diplomovou práci zabývající se podobným tématem.

Cílem předkládané práce *Pout' jako spirituální zkušenost* je přiblížit, čím vykonání křesťanské poutě přisívá k dozrávání osobnosti poutníka a k růstu jeho duchovního života. Primárním předmětem našeho zájmu tedy nebude podrobný popis fenoménu a historie poutí, nýbrž zaměříme se na přínos poutí ze spirituálního úhlu pohledu. K dosažení stanoveného cíle je metodicky nejvhodnější použít analýzu biblických charakteristik poutníka, specifické charakteristiky křesťanské poutě demonstrovat srovnáním s vybraným příkladem pohanské poutě a metodu generalizace partikulárních zkušeností – zpravidla subjektivní povahy – vykonaných poutí využít k stanovení obecných přínosů pouti pro duchovní život.

Kapitola 1 *Pout' v Písmu svatém* se zabývá několika konkrétními příklady poutníků ze Starého a Nového zákona. Kapitola 2 *Stručná historie poutí* pojednává o vývoji poutí nejprve v židovské a posléze v křesťanské tradici. Kapitola 3 *Význam pouti pro duchovní život* obsahuje dvě podkapitoly. První z nich popisuje rozdíly a společné prvky pohanského a křesťanského poutníka, a druhá je především pojednáním o pouti jako symbolu pro celý lidský život.

Základní bibliografie pro vypracování této diplomové práce byla použita převážně z německy mluvící oblasti, kde se problematikou poutí z teologického hlediska zabývá více autorů. Nejdůležitější publikací je odborná studie k systematické a spirituální teologii od Christofa Maye, která nese název *Pilgern: Menschsein auf dem Weg*.

1 Pout' v Písmu svatém

Je zřejmé, že my lidé se musíme vydat na cestu, kde jde o Boha a jeho spásu. Neboť Bible, která vypráví o dějinách naší spásy, nesděljuje vlastně o ničem jiném než o putování. Všecko putuje: Praotcové putují, Mojžíš putuje s lidem přes poušť, prorokové putují, Ježíš putuje, apoštolové putují, především Pavel putuje z kraje do kraje, od města k městu. Často si rádi představujeme Boží království jako místo klidu a míru, kde má člověk svůj klid a je také necháván na pokoji. Ale Bible nám dává úplně jiný obraz o Božím království. Kde Bůh stále přistupuje k lidem, tam je uvádí do pohybu, tam je posílá, aby putovali.³

1.1 Starý zákon

Starý zákon vypráví množství příběhů o lidech, kteří se na příkaz Hospodina vydali na cestu do neznáma, počínaje od patriarchů Abraháma, Izáka a Jákoba až k celému Izraelskému národu, který opouští Egypt pod vedením Mojžíše, aby se vrátil do zaslíbené země. Také množství svatyní, které Izraelité v pozdější době vyhledávali, jsou úzce spjaty s patriarchy a jejich setkáním s Hospodinem.⁴

1.1.1 Putování Abraháma

Abrahám bývá nazýván praotcem víry a je tak vzorem pro člověka, který se snaží žít důvěrný vztah s Bohem. Abrahám důvěřoval Bohu bez výhrad. Na základě Jeho příslibu se vydává na cestu do neznáma a opouští tak své rodiště, jistotu, ze které se tam mohl těšit.⁵

---

³ HAAG, H., *Wallfahrt und Wandlung*, s. 11; cit. podle: ROSENBERGER, M., *Wege, die Bergen*, s. 20.

⁴ Srov. JEHLE, I., *Der Mensch unterwegs zu Gott*, s. 47.

⁵ Srov. tamtéž.

1.1.1.1 Povolání Abrama

I řekl Hospodin Abramovi: „Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.“ A Abram se vydal na cestu, jak mu Hospodin přikázal. Šel s ním také Lot. Abramovi bylo sedmdesát pět let, když odešel z Cháranu. Vzal svou ženu Sáráj a Lota, syna svého bratra, se vším jméním, jehož nabyli, i duše, které získali v Cháranu. Vyšli a ubírali se do země kenaanské a přišli tam. (Gn 12,1-5)

Hospodin přikázal Abramovi, aby opustil rodnou zemi a dům svého otce. Tím má důsledně zpretrhat všechny svazky, nejen rodinné, ale také náboženské. Každá země totiž byla ve starověku považována za území spravované určitými božstvy. Země, v níž Abram doposud žil, ať už to byl Kaldejský Ur anebo Cháran (srov. Gn 11,31), byla pod nadvládou kultu měsíčního boha Sina, jehož úcta se projevovala i stavbou věží (srov. Gn 11,1nn).⁶ Abram se má tedy rozejít se vším, co bylo doposud náplní a smyslem jeho života, který má nyní dostat úplně jiný smysl a směr. Proti zemi babylonských věží stojí země, kterou Abramovi ukáže a dá Hospodin.⁷

Vedle výzvy slyší Abram také zaslíbení, že ho učiní Hospodin velkým národem a že mu hojně požehná. „Ve slově ‚požehnání‘ se odráží jistota, že Abramova cesta není žádná náhoda, nýbrž že je veden Boží rukou. Požehnání je cíl, ke kterému směřuje nejenom Abram, ale i celé lidstvo. Požehnání, jako zřejmá přítomnost Boha ve světě vyžaduje mimo jiné také důvěru nechat Boha jednat.“⁸ Je možné, že Abram uposlechl Hospodinovu výzvu hlavně kvůli oné zaslíbené zemi a budoucí slávě, což jsou konkrétní věci, nežli kvůli Bohu samotnému, jehož ostatně skoro vůbec neznal. Každopádně však uvěřil, že toto všechno mu dává tento Bůh, a poslechl ho. Už to bylo samo o sobě velké hrdinství.⁹

Jakmile k Abramovi promluvil Hospodin, bez rozmýšlení šel, jak mu bylo řečeno. Nemohl jinak než uposlechnout. S ním šli také jeho žena Sáráj a synovec

---

⁶ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 74.

⁷ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 14.

⁸ BAUER, W., *Komm und Geh*, in: Katholisches Bibelwerk Stuttgart, *Neues wagen*, s. 11; cit. podle: JEHLE, I., *Der Mensch unterwegs zu Gott*, s. 47.

⁹ Srov. TETIVOVÁ, L., *Abraháмова pouť*, *Teologické texty*, č. 3/1992, s. 104.

Lot, který byl synem jeho zemřelého bratra Hárana. S sebou také vzal veškeré své služebnictvo, všechnen majetek a stáda dobytka. Tím, že Abram bere toto všechno s sebou, je dovršeno úplné odloučení od vlasti, rodiny a modlářské svatyně. Vydali se tedy na cestu a směřovali k zemi Kenaán.¹⁰ Na tomto území však dominovaly pohanské kultury. Podle lidských měřítek šel tedy Abram z bláta do louže. Ale Hospodin mu ukazuje tuto zemi, ve které chce být s ním. Je to sice pohanská země, ale právě zde má být zjevena sláva Hospodina a jeho lidu.¹¹

„Je překvapivé, že Abram dorazil do slíbené země celkem rychle, bez potíží. Avšak nesměl se v ní hned zabydlet. Ani si ji neprohlédl, a už musí putovat dál. Cesta teprve začíná.“¹² Abram putuje z místa na místo a žije ve stanech, ubírá se za svatým posláním jako poutník.¹³

1.1.1.2 Sestoupení do Egypta

I nastal v zemi hlad. Tu Abram sestoupil do Egypta, aby tam pobyl jako host, neboť na zemi těžce doléhal hlad. Když už se chystal vejít do Egypta, řekl své ženě Sáraji: „Vím dobře, že jsi žena krásného vzhledu. Až tě spatří Egypťané, řeknou si: ‚To je jeho žena.‘ Mne zabijí a tebe si ponechají živou. Říkej tedy, žes mou sestrou, aby se mi kvůli tobě dobře dařilo a abych tvou zásluhou zůstal naživu.“ Když pak Abram vešel do Egypta, spatřili Egypťané tu ženu, jak velice je krásná. Spatřila ji také faraónova knížata a vychválila ji faraónovi. Byla proto vzata do domu faraóna a ten kvůli ní prokázal Abramovi mnoho dobrého, takže měl brav a skot a osly i otroky a otrokyně i oslice a velbloudy. (Gn 12, 10-16)

Namísto očekávaného blahobytu nastal v zemi hlad, který obzvlášť zasáhl oblast, ve které právě pobýval Abram. To ho přinutilo jít se svými lidmi a stády jinam a hledat příhodnější pastviny pro dobytek, který by jim zajistil obživu. Doslechl se, že v Egyptě mají dostatek zásob potravy, proto zamířil právě tam.¹⁴

Hlad je varováním, že zaslíbená země se nestane rájem. Kvůli hladu odejde později také Izák ke králi Abímelekoví (srov. Gn 26,1) a Jákob se svými syny také sestoupili do Egypta kvůli hladu. Hlad používá Hospodin k trestání, ale také k tomu,

¹⁰ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 14.

¹¹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 75.

¹² TETIVOVÁ, L., *Abraháмова pouť, Teologické texty*, č. 3/1992, s. 104.

¹³ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 76.

¹⁴ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 16.

aby člověka a lid zkoušel (srov. Dt 8,3). Taková zkouška může být spojená také s odchodem do jiné země, aby se Boží lid v cizím prostředí osvědčil.¹⁵

Těsně předtím, než má Abram vstoupit do Egypta, nabádá Sára, aby zamlčela, že je jeho ženou, a říkala jen, že je jeho sestrou. Takovým opatřením chtěl Abram vlastní vychytralostí zabránit, aby byl zabit kvůli Sárčině kráse. Tím by se vlastně nemohlo naplnit ani Hospodinovo zaslíbení, které od něj Abram dostal. Tak sestoupení do Egypta pro něj znamená další zkoušku, která však byla mnohem závažnější než v zemi hladu. V kráse své ženy Abram spatřuje sice riziko, ale zároveň i prostředek k obraně. V zamlčení celé pravdy, že je Sára nejenom Abramovou nevlastní sestrou, ale také jeho zákonitou manželkou, je třeba vidět nedostatek důvěry v Hospodina. Tento počín je však na pozadí hluboké úzkosti a strachu o život a o zachování zaslíbení. Na první pohled se tak zdá, že Abram zvolil správnou cestu. Díky Sárce se mu v Egyptě daří velice dobře a také se tam cítí bezpečně. Abram sice v této záležitosti Hospodinu ještě plně nedůvěřoval, ale to ještě nevěděl, že tento Bůh má v moci i srdce mocných králů.¹⁶

„V Egyptě Abram poznal, že Hospodin není jako měsíční nebo sluneční božstva, jejichž pravomoc je omezena na jasné noci nebo zářivé dny. Hospodin chrání vždy a všude. Zasahuje v pravý čas, i když skryt. Faraóna raní velkými ranami, takže je nucen vydat Sára a propustit lid ze zajetí. Hospodin se ukazuje jako ochránce a soudce i v zemi temnoty, nesvobody a modlářství. Chrání čest a životy těch, které pověřil posláním. Musí ho poslechnout i pohanští vladaři a slouží mu i proti své vůli, aniž to třeba tuší.“¹⁷

Abram a Sára musejí sice z Egypta odejít, ale mohli si vzít s sebou všechno, co tam získali. V tomto příběhu vidí někteří židovští vykladači zrnko zdravého humoru, jak chytrý praotec a krásná pramáti nepodlehli vladaři Horního a Dolního Egypta. Můžeme v něm tak spatřovat seménko radostné víry, že Bůh v pravý čas zasahuje navzdory lidskému selhání a násilí. Proto se také setkáváme s tímto motivem ještě dvakrát (srov. Gn 20 a 26) v jiných dějových souvislostech, aby vyniklo, že i mocní, kteří Hospodina neznají nebo ho neuznávají, jsou v jeho moci. Tak může hrstka jeho

---

¹⁵ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 76.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 77.

¹⁷ HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 19.

vyvolených žít beze strachu a v jistotě zaslíbení, které nebude ničím ani nikým zmařeno.¹⁸

1.1.1.3 Rozchod Lota s Abrahámem

Také Lot, který putoval s Abramem, měl brav a skot i stany. Země jim však nevyňášela tolik, aby mohli sídlit pospolu, a jejich jmění bylo tak značné, že nemohli sídlit pohromadě. Proto došlo k rozepři mezi pastýři stáda Abramova a pastýři stáda Lotova. Tehdy v zemi sídlili Kenaanci a Perizejci. Tu řekl Abram Lotovi: „Ať nejsou rozepře mezi mnou a tebou a mezi pastýři mými a tvými, vždyť jsme muži bratři. Zdalipak není před tebou celá země? Odděl se prosím ode mne. Dáš-li se nalevo, já se dám napravo. Dáš-li se ty napravo, já se dám nalevo.“ Lot se rozhlédl a spatřil celý okrsek Jordánu směrem k Sóaru, že je celý zavlažován, že je jako zahrada Hospodinova, jako země egyptská. To bylo předtím, než Hospodin zničil Sodomu a Gomoru. (Gn 13,5-10)

S Abramem putoval i jeho synovec Lot. Dokud každý z nich vlastnil jen malá stáda, našlo se vždy dost pastvy i vody pro obě. Když se však stáda dobytka jednoho i druhého rozrostla, tak to vyvolávalo hádky a rozpory mezi pastýři obou pánů o pastviny a o vodu. Země byla chudá, studní bylo nedostatek, a voda pro všechny tedy nestačila. Také místní obyvatelé si dělali nárok na pastviny i na vodu.¹⁹ Abram to všechno viděl a mrzelo ho to. Byl si vědom toho, že už nebudou moci být s Lotem pohromadě.²⁰ „Přílišná chudoba i nadměrné bohatství rozděluje, zvláště v oblasti cizího vlivu. Jediné východisko se tu nabízí: odloučení. To neznamená přetrhání všech svazků a závazků. Kap. 14 a 18 svědčí o pomoci, kterou prokáže Abram ohroženému Lotovi. Odloučení má zabránit nesvárům a zachovat bratrství. Abram se osvědčuje jako zkušenější a moudřejší, jako ten, jenž ví, že mu je země zaslíbena, takže může dát přednost Lotovi. Zaslíbení tím nijak neohrozí.“²¹

Lot si vybírá, co se mu na první pohled zdá být lepší. Líbí se mu rajské údolí při dolním toku Jordánu připomínající Egypt s životodárným Nilem.²² Tato oblast byla totiž zavlažována, a proto nebyla závislá jen na dešti jako hornatá část Kenaanu.

---

¹⁸ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 78.

¹⁹ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 20.

²⁰ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 14.

²¹ BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 79.

²² Srov. *Pentateuch*, s. 67.

Poskytovala tak mnohem větší zajištěnost. Také přirovnání k Egyptu není jen tak náhodné. Lotovi i těm, kdo nedokážou jít cestou, kterou ukazuje Hospodin, se jeví Egypt jako ráj a zároveň je láká a svádí, aby rozrušili bratrskou pospolitost. Hmotná zajištěnost v úrodném kraji byla pro Lota důležitější než úsudek o lidech, kteří v městech tohoto bohatého kraje žili. Byli totiž před Hospodinem velice zlí a hříšní (srov. Gn 13,13). Tato města jsou často ve Starém zákoně brána jako příklad hříchu a zvrácenosti. Přesto se Lot usadil v této oblasti a jedná tak víceméně vypočítavě, jak se nesluší na toho, kdo smí žít ze zaslíbení.²³ Tato Lotova volba je však činem, který bude mít pro něj i pro jeho rodinu závažné důsledky.²⁴

Poté, co se Lot od něho oddělil, řekl Hospodin Abramovi: „Rozhlédni se z místa, na němž jsi, pohlédni na sever i na jih, na východ i na západ, neboť celou tu zemi, kterou vidíš, dám tobě a tvému potomstvu až navěky. A učiním, že tvého potomstva bude jako prachu země. Bude-li kdo moci sečíst prach země, pak bude i tvé potomstvo sečteno. Ted' projdi křížem krážem tuto zemi, neboť ti ji dávám.“ Hnul se tedy Abram se stany, přišel a usadil se při božišti Mamre, které je u Chebrónu. I tam vybudoval Hospodinu oltář. (Gn 13,14-18)

Lotova volba tedy Abramovi ukázala, že má zůstat a usadit se v kanaánské zemi. Tím, že ustoupil svému synovci, a tak mezi nimi zajistil mír a pokoj, se ještě více Abram zalíbil Hospodinu. Proto obnovuje Bůh své zaslíbení a připojuje k němu, že dává jemu a jeho potomstvu zemi, kterou odmítl Lot.²⁵ Abram zároveň dostává rozkaz, aby tuto zaslíbenou zemi prošel křížem krážem, aby ji nejenom poznal, ale aby také vyhlásil Boží nárok na ni. Poté se Abram usazuje v Chebronu a také zde vybudoval Hospodinu oltář jako vyznání a přiznání k tomu, který jej vede a který dává zaslíbení. Tomuto zaslíbení zůstává Bůh věrný, proto nemůže být nikým a ničím zmařeno, ani nedůvěrou v Hospodina a ani rozpadem společenství. Lot odchází od Abrama a opouští chudý Kanaan. Přesto právě Abram, který si nevybírá, ale čeká, co mu připadne, a hornatá, na první pohled neúrodná země, která Lotovi ničím ráj nepřipomínala, se dostávají do středu zvláštní Boží péče. Zaslíbení se tak

---

²³ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 79-80.

²⁴ Srov. *Pentateuch*, s. 67.

²⁵ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 22.

má naplnit skrze toho, který ztrácí dispozice k založení rodu, a v zemi, která nedává žádné záruky zajištěného života.²⁶

1.1.1.4 Abram zachraňuje Lota

V úrodné a bohaté oblasti, kde bydlel Lot, se však tak pokojně žít nedalo. Tamější obyvatelé mezi sebou stále soupeřili, kdo zabere pro sebe větší kus země. Jednou se pět králů spojilo proti jiným čtyřem a vytáhli proti sobě do války. Sodomský král byl nakonec mezi poraženými. Jeho vojáci buď padli, anebo utekli do hor, proto zůstalo město Sodoma úplně bez ochrany. Vítězná vojska vtrhla dovnitř, pobrala, co se dalo, a všechny obyvatele vzala do zajetí. Lot se sice nepřidal ani k jedné straně, ale bydlel příliš blízko Sodomy, kde pásł svá stáda. To však nikoho nezajímalo, a tak se spolu se všemi sodomskými dostal do zajetí i on.²⁷

Jednomu muži z Lotova domu se však přece jenom podařilo ze zajetí uprchnout. Ten přiběhl k Abramovi a sdělil mu, co se stalo Lotovi a jeho rodině. Abram nemohl jen tak nečinně přihlížet, nebo dokonce se škodolibostí přijímat to, co se jeho synovci stalo. Byl Hebrej, což znamená, že byl v očích původních obyvatel pořád jenom cizincem. To samé platilo i pro Lota. Pouto společných vztahů nebylo zrušeno ani Lotovou volbou pro zdánlivě snazší život v Sodomě. Abram za jeho rozhodnutí necítí zodpovědnost, přesto se však rozhodl, že mu půjde na pomoc. Nechce bojovat o kořist a o moc, nýbrž o bratra, který se ocitl v nouzi.²⁸

Když Abram uslyšel, že jeho bratr byl zajat, vytrhl se svými třemi sty osmnácti zasvěcenci, zrozenými v jeho domě, a sledoval útočníky až k Danu. V noci se pak proti nim se svými služebníky rozestavil a pobíjel je a pronásledoval až po Chóbu, jež je na sever od Damašku. Všechno jmění přinesl zpět a nazpět přivedl též svého bratra Lota s jeho jméním, i ženy a lid. (Gn 14,14-16)

Vyvrcholením tohoto příběhu je však až setkání vracejícího se Abrama se šálemským králem a knězem v jedné osobě Melchisedechem.²⁹ Přinesl Abramovi chleba a víno, požehnal mu a řekl: „Byl to Bůh nejvyšší, který ti dal vítězství. On je

---

²⁶ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 80-81.

²⁷ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 14-15.

²⁸ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 23-24.

²⁹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 83.

Pánem nebe a země. On si tě vyvolil, on ti dává své požehnání. Buď mu věrný.“ Abram odevzdal Melchisedechovi desátý díl svého majetku. Učinil to z vděčnosti Bohu za vše, co od něho přijal.³⁰

Po Melchizedechovi se hlásí ke slovu i sodomský král, který se nezříká nároku na kořist a nabízí mu sodomský majetek, jen když mu nechá jeho poddané. Abram však slavnostně odmítá vzít si jakoukoli maličkost z hříšné Sodomy:³¹

Pozdvihl jsem ruku k přísaze Hospodinu, Bohu Nejvyššímu, jemuž patří nebesa i země, že z ničeho, co je tvé, nevezmu nitku ani řemínek k opánkům, abys neřekl: ‚Já jsem učinil Abrama bohatým.‘ Sám nechci nic, jen to, co snědla družina, a podíl pro muže, kteří šli se mnou; Anér, Eškól a Mamre, ti ať vezmou svůj podíl. (Gn 14,22b-24)

Abram pro sebe a své lidi nežádá nic, ale je si také zároveň vědom, že od svých spojenců nemůže čekat stejný postoj, ke kterému on dorostl v Hospodinově škole. Z těchto důvodů tedy vyžádá pro ně přiměřený podíl z kořisti. Moc dobře vnímá, co potřebují jeho bližní.³²

Abram se vrátil zpět do chudého Chebronu a zůstal i nadále věrný Hospodinu. Lotovi vůbec nic nevyčítal a měl radost, že mohl zachránit svého synovce, kterého měl rád jako bratra. Velice se těšil také z Melchizedechova požehnání, které pro něj znamenalo mnohem víc než sodomská odměna. Tak se začal naplňovat Boží slib, že Abram bude požehnáním pro druhé. On nemyslel ze všeho nejdříve na svůj vlastní prospěch, blahobyt a pohodlí, ale všem, se kterými se setkal, přinášel pomoc, svobodu a pokoj.³³

1.1.1.5 Zaslíbení syna

Po těchto událostech se stalo k Abramovi ve vidění slovo Hospodinovo: „Nic se neboj, Abrame, já jsem tvůj štít, tvá přehojná odměna.“ Abram však řekl: „Panovníku Hospodine, co mi chceš dát? Jsem stále bezdětný. Nárok na můj dům bude mít damašský Eliezer.“ Abram dále řekl: „Ach, nedopřáls mi potomka. To má být mým dědicem správce mého domu?“ Hospodin však prohlásil: „Ten tvým

³⁰ DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 15.

³¹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 84.

³² Srov. tamtéž.

³³ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 16.

dědicem nebude. Tvým dědicem bude ten, který vzejde z tvého lůna.“ Vyvedl ho ven a pravil: „Pohleď na nebe a sečti hvězdy, dokážeš-li je spočítat.“ A dodal: „Tak tomu bude s tvým potomstvem.“ Abram Hospodinovi uvěřil a on mu to připočetl jako spravedlnost. (Gn 15,1-6)

Abramovo putování, jeho činy a boje nabývají smyslu ve světle smlouvy uzavřené mezi Hospodinem a Abramem. Víra z něj činí nositele zaslíbení. Odtud vycházejí a sem se sbíhají linie, které prochází celým Starým zákonem a sahají až do Nového zákona.³⁴

V zemi Kenaán pobýval Abram již delší dobu, ale stále se tu cítil jako cizinec, který je nucen bedlivě chránit svůj hojný majetek a utvrzovat svou víru a naději v zaslíbení.³⁵ Hospodin Abrama ujišťuje, že on sám je jeho ochranou, ale nejenom to. Nabízí mu také sebe samého jako odměnu. Sám Bůh má být cílem jeho putování a naplněním jeho života. Abram však přednáší svou starost a stesk nad tím, že nemá ještě syna, který by také zdědil to, co mu Bůh slibuje. Do této Abramovy bezradnosti a zoufalství však zaznívá překvapivě jasné a určité Hospodinovo slovo, že bude mít vlastního syna a bezpočet potomstva. Abramovi se zdálo toto zaslíbení absurdní, ale přece mu uvěřil, ačkoli tomu, kromě Božího příslibu, zatím nic nenasvědčovalo. Jedině taková víra činí spravedlivým. Tato spravedlnost by však neměla být chápána jako osobní vlastnost, nýbrž jako správný vztah k Bohu a k jeho záměrům.³⁶

Sáraj, žena Abramova, mu nerodila. Měla egyptskou otrokyni, která se jmenovala Hagar. Jednou řekla Sáraj Abramovi: „Hle, Hospodin mi nedopřál, abych rodila, vejdi tedy k mé otrokyni, snad budu mít syna z ní.“ Abram Sárajiny rady uposlechl. Vzala tedy Abramova žena Sáraj svou otrokyni, Hagaru egyptskou, deset let po tom, co se Abram usadil v kenaanské zemi, a dala ji svému muži Abramovi za ženu. I vešel k Hagaře a ona otěhotněla. Když viděla, že je těhotná, přestala si své paní vážit. (Gn 16,1-4)

Čas však plynul dále a Abram a Sáraj stále ještě neměli děti. Začali být proto netrpěliví a není se ani čemu divit. Vždyť na syna čekali už deset let a sami čím dál více stárli, takže z lidského pohledu se šance na početí dítěte stále zmenšovala nebo,

---

³⁴ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 84.

³⁵ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 30.

³⁶ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 85.

lépe řečeno, byla téměř nulová. Sáraž to velmi mrzelo a chtěla s tím konečně něco udělat. Myslela si, že se musí sami postarat, aby se Boží slib naplnil. Nabídla tedy Abramovi svou otrokyni Hagar, aby s ní měl dítě. V jejích očích na tom nebylo nic špatného, protože takový zvyk byl v jejich rodu běžný.³⁷ Abram přistoupil na její nabídku a podlehl tomuto pokušení. Nějak totiž zapomněl, že zaslíbení dané Hospodinem se týká nejenom jeho, ale i jeho právoplatné manželky Sáraž.³⁸

Když Hagar poznala, že je těhotná, přestala si své paní vážit. Sáraž tím velice trpěla a vyčítala to Abramovi, jako kdyby za to mohl on. Tak vzniklo v Abramově rodině velké trápení a to jenom proto, že byli oba dva netrpěliví a přestali plně důvěřovat Hospodinu, že může uskutečnit své zaslíbení. Hagar se narodil syn jménem Izmael. Jeho narození nepřineslo do Abramova domu ani radost, ani pokoj. Hospodin tím Abrama znovu utvrzuje, že syn z otrokyně není zaslíbený dědic. Pravým synem podle Boží vůle bude ten, který se narodí Sáraž.³⁹

1.1.1.6 Smlouva a změna jmen

Když bylo Abramovi devětadevadesát let, ukázal se mu Hospodin a řekl: „Já jsem Bůh všemohoucí, chod' stále přede mnou, bud' bezúhonný! Mezi sebe a tebe kladu svou smlouvu; převedice tě rozmnožím.“ Tu padl Abram na tvář a Bůh k němu mluvil: „Já jsem! A toto je má smlouva s tebou: Staneš se praotcem hlučícího davu pronárodů. Nebudeš se už nazývat Abram; tvé jméno bude Abraham. Určil jsem tě za otce hlučícího davu pronárodů. Převedice tě rozplodím a učiním z tebe pronárody, i králové z tebe vzejdou. Smlouvu mezi sebou a tebou i tvým potomstvem ve všech pokoleních činím totiž smlouvou věčnou, že budu Bohem tobě i tvému potomstvu. A tobě i tvému potomstvu dávám do věčného vlastnictví zemi, v níž jsi hostem, tu celou zemi kenaanskou. A budu jim Bohem.“ (Gn 17,1-8)

Ve velmi pokročilém věku Abram zpozoroval, že jeho tělo již ztrácí schopnost pro početí potomstva. U Sáraž je to z lidského pohledu už úplně nemožné. A právě do této bezútěšné situace zasahuje Hospodin. Zjevuje se Abramovi jako všemohoucí Bůh, aby dokázal, že stačí na splnění každého svého slova. Přikazuje mu, aby chodil

---

³⁷ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 18.

³⁸ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 88.

³⁹ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 18.

neustále před Ním, byl bezúhonný a věrně mu sloužil.⁴⁰ K tomuto rozkazu se však váže i zaslíbení, že Bůh dodrží smlouvu, kterou s Abramem uzavřel už před mnoha lety, totiž že nadmíru rozmnoží jeho potomstvo. Již počtvrté se Hospodin zaručuje, protože to malověrný člověk velice potřebuje. Tedy ne kvůli sobě, ale kvůli člověku Bůh neustále obnovuje svou smlouvu.⁴¹ „Přitom Abramovi oznámil, že mu mění jméno. Už se nebude jmenovat Abram. Toto jméno příliš připomínalo jeho pohanskou minulost. Od nynějška se bude jmenovat Abraham, to znamená Otec mnohých národů. Také Sára dostala nové jméno. Bude se jmenovat Sára, to jest Paní. Nová jména jim budou ukazovat budoucnost, kterou jim Hospodin připravuje: Abraham bude mít mnoho synů a dcer. Kromě toho ustanovil Bůh pro Abrahama a jeho potomky viditelné znamení své smlouvy. Toto znamení se jmenuje obřízka. Od této chvíle bude mít každý muž v Abrahamově rodině na svém těle jizvu. Ta jizva mu bude po celý život připomínat, že patří Hospodinu a že Hospodin je věrný.“⁴²

1.1.1.7 Abrahamova pohostinnost

I ukázal se Hospodin Abrahamovi při božišti Mamre, když seděl za denního horka ve dveřích stanu. Rozhlédl se a spatřil: Hle, naproti němu stojí tři muži. Jakmile je spatřil, vyběhl jim ze dveří stanu vstříc, sklonil se k zemi a řekl: „Panovníku, jestliže jsem u tebe našel milost, nepomíjej svého služebníka. Dám přinést trochu vody, umyjte si nohy a zasedněte pod strom. Rád bych vám podal sousto chleba, abyste se posilnili; potom půjdete dál. Přece nepominete svého služebníka.“ Odvětili: „Učiň, jak říkáš.“ (Gn 18,1-5)

Abrahamovi se zjevuje Hospodin znovu. Tentokrát při božišti Mamre u Chebrónu, kde mu Abraham zbudoval oltář. Navštěvuje ho za poledního parna, kdy se nedá dělat nic jiného než odpočívat. Hospodin tedy přichází v dobu, kdy by to Abraham vůbec nečekal. Zpozorněl a uviděl tři unavené a zaprášené muže.⁴³ To však ještě netušil, kdo tito cizinci jsou. Jednalo se totiž o zkoušku od Boha a má-li být zkouška účinná, protagonista o ní nesmí vědět. Abraham se tak nejdříve setkává se třemi poutníky, kteří kolem něho procházejí za nesnesitelného horka. Zdvořile

---

⁴⁰ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 34.

⁴¹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 90.

⁴² DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 19.

⁴³ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 94.

pozdraví toho, v němž poznává pána, a ochotně jim nabídne pohostinství. Když potom poutníci začnou mluvit, tak se Abrahamovi postupně poodhaluje tajemství, kdo tito muži jsou.⁴⁴ Člověk totiž není schopen spatřit neviditelného Boha tělesným zrakem. Proto se On obrací k němu skrze svoje posly, kteří mají člověku sdělit Boží vůli, takže to vypadá, jako by to byl Hospodin sám. Poslové přicházejí jako poutníci, kteří by si potřebovali odpočinout, napít, najíst, atp. Člověk tedy může pochopit Boha jen tehdy, setká-li se s ním na rovině lidského života. Abraham poznal, že poutníci, které laskavě přijal, jsou Boží poslové. Proto jim nabídl to nejlepší, co mohl poskytnout, a to v mnohem větší míře, než bylo třeba.⁴⁵

Pak se ho otázali: „Kde je tvá žena Sára?“ Odpověděl: „Tady ve stanu.“ I řekl jeden z nich: „Po obvyklé době se k tobě určitě vrátím, a hle, tvá žena bude mít syna.“ Sára naslouchala za ním ve dveřích stanu. Abraham i Sára byli staří, sešli věkem, a Sáře již ustal běh ženský. Zasmála se v duchu a řekla si: „Když už jsem tak sešlá, má se mi dostat takové rozkoše? I můj pán je stařec.“ Tu Hospodin Abrahamovi řekl: „Pročpak se Sára směje a říká: ‚Což mohu opravdu rodit, když už jsem tak stará?‘ Je to snad pro Hospodina nějaký div? V jistém čase, po obvyklé době, se k tobě vrátím a Sára bude mít syna.“ Sára však zapírala: „Nesmála jsem se“, protože se bála. On však řekl: „Ale ano, smála ses.“ (Gn 18,9-15)

Nakonec vyplouvá na povrch, že tato neočekávaná návštěva nebyla náhodná, nýbrž že měla určitý záměr. Muži se ptají na Sáru, která právě připravovala pokrm ve stanu. Jeden z nich odpověděl, že Sára bude mít syna. Ta to uslyšela a smála se tomu, protože ona i Abraham byli velice pokročilého věku. Nebyl to smích radosti, nýbrž projev nedůvěry vůči Bohu, že může něco takového učinit. Hospodin toto Sářino počínání káravě odmítá, ale netrestá. Jeho trpělivost je nezměrná i přesto, že Sára popírá a zalže. Bůh s ní končí dialog zjištěním, které zahanbuje: „Ale ano, smála ses.“ Boží zaslíbení jsou někdy taková, že se jim člověk musí až zasmát. Avšak Boží plány a sliby nemůže nic změnit, ani nemožnost z lidského pohledu: Syn se určitě narodí.⁴⁶

---

⁴⁴ Srov. *Pentateuch*, s. 76.

⁴⁵ Srov. BÍČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 95.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 95.

1.1.1.8 Nejtěžší zkouška

Hospodin svůj slib splnil a dal Sáře syna, což způsobilo v Abrahamově domě velikou radost. Rodiče dali chlapci jméno Izák, měli ho rádi nade všechno ostatní a byl jejich potěšením i nadějí. Od onoho okamžiku už pro ně nebylo tak těžké uvěřit Božímu zaslíbení, že z nich bude velký národ.⁴⁷ Abraham měl tedy důvod žít v klidu a spokojenosti, protože dostal vytouženého a zaslíbeného syna. Najednou je však jeho klid nečekaně narušen tvrdým příkazem od Boha.⁴⁸

Po těch událostech chtěl Bůh Abrahama vyzkoušet. Řekl mu: „Abrahame!“ Ten odpověděl: „Tu jsem.“ A Bůh řekl: „Vezmi svého jediného syna Izáka, kterého miluješ, odejdi do země Mórija a tam ho obětuj jako oběť zápalnou na jedné hoře, o níž ti povím!“ (Gn 22, 1-2)

Jen na chvíli nechává Bůh Abrahama odpočinout a hned jej zase zkouší. Podobně byl zkoušen i Izraelský lid putující pouští, kráčí-li po cestě zákona (viz níže). Také Abrahama chce Bůh zkoušet, zda mu bude věrný a zda si neoblíbil Izáka více nežli jeho.⁴⁹ „Abrahamova specifická zkouška spočívá v tom, že má obětovat právě syna, který je důkazem všemohoucí Boží lásky a splněním Božího příslibu. Má se tak vzdát své dosavadní představy o Bohu, aby se otevřel Božímu tajemství, které ji vždy přesahuje.“⁵⁰

Hospodin nařizuje Abrahamovi, aby odešel. Tento stejný rozkaz zazněl už na počátku jeho putování, kdy měl opustit rodný Cháran, a tak se radikálně rozejít se svou minulostí. Nyní se však má rozejít se svou budoucností, kterou vkládal s velkou nadějí do svého syna. Proto byla také tato zkouška mnohem těžší než ta na začátku.⁵¹ Ano, Boží příkazy se někdy zdají být úplně absurdní a lidským rozumem nepochopitelné. Abraham se však nevzpírá a neodmlouvá, protože právě od Boha dostal syna, kterého si chce vzít zase zpátky. To však nic nemění na tom, že Abraham prožíval obrovské vnitřní drama, zda Hospodina poslechnout či nikoliv. Už se však naučil tolik důvěřovat Bohu, že i taková hrozná věc, kterou od něho

---

⁴⁷ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 25.

⁴⁸ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 109.

⁴⁹ Srov. tamtéž.

⁵⁰ *Pentateuch*, s. 86.

⁵¹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 110.

požadoval, mu nezabránila, aby mu nevěřil také nyní. Vždyť už se tolikrát přesvědčil o tom, že Hospodin plní věrně své sliby. Věřil, že když teď Bůh žádá život jeho milovaného syna, určitě se postará i o to, aby ho buď vzkřísil, nebo mu vzbudil potomstvo třeba i z kamení. V této víře se taky rozhodl obětovat Izáka.⁵²

Když přišli na místo, o němž mu Bůh pověděl, vybudoval tam Abraham oltář, narovnal dříví, svázal svého syna Izáka do kozelce a položil ho na oltář, nahoru na dříví. I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka. Vtom na něho z nebe volá Hospodinův posel: „Abrahame, Abrahame!“ Ten odvětil: „Tu jsem.“ A posel řekl: „Nevztahuj na chlapce ruku, nic mu nedělej! Právě teď jsem poznal, že jsi bohobojný, neboť jsi mi neodepřel svého jediného syna.“ Abraham se rozhlédl a vidí, že vzadu je beran, který uvízl svými rohy v houští. Šel tedy, vzal berana a obětoval jej v zápalnou oběť místo svého syna. (Gn 22,9-13)

Hospodin v pravý čas zasahuje. Jeho posel Abrahamovi v posledním okamžiku zabraňuje, aby obětoval svého syna, a ukáže mu berana uvízlého v křoví. V této těžké zkoušce se osvědčila jeho bohobojnost. Bůh tak poznal, že je On Abrahamovi milejší než vlastní syn a všechno ostatní.⁵³ Hospodin sice žádá celého člověka, ale touto událostí dává zřetelně najevo, že si nepřeje lidských obětí. Místo člověka lze obětovat zvíře, které nakonec i Abraham obětuje místo svého syna. Člověk sám sebe nemůže spasit ani za cenu té nejdražší oběti. To může učinit jenom Bůh.⁵⁴ Také Abraham mu pevně důvěřoval a přenechal všechno na něm i za cenu života svého syna. V této těžké zkoušce tak obstál a jeho víra byla ještě pevnější než předtím.⁵⁵ Tím se Abraham Hospodinu velice zalíbil a znovu mu potvrdil své zaslíbení:

Hospodinův posel zavolal pak z nebe na Abrahama podruhé: „Přisáhl jsem při sobě, je výrok Hospodinův, protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu svých nepřátel a ve tvém potomstvu dojdou požehnání všechny pronárody země, protože jsi uposlechl mého hlasu.“ (Gn 22,15-18)

---

⁵² Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 60.

⁵³ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 111.

⁵⁴ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 62.

⁵⁵ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 27.

1.1.1.9 Aktualizace

Abraham se vydal na dalekou cestu do neznáma v pevné důvěře v Boží slovo a právě tímto odpoutáním se stal praotcem všech věřících. Tím, že se vydal na cestu z rodného Cháranu, dostal jeho život jiný rozměr, a to ve dvojitým smyslu: změnilo se místo jeho pobytu, ale změnil se také i jeho duchovní postoj. Životní styl víry je od těch dob znázorňován obrazem putování.⁵⁶ Abraham se tak stává prototypem člověka neváhajícího vyrazit na cestu, která vede k Bohu. Nestačí však vyrazit. I on zakusil, že samotná cesta skrývá mnoho zkoušek, kterými se má prokázat, zda člověk skutečně věří Božímu zaslíbení.⁵⁷

Abraham věřil, a proto uposlechl, když byl povolán, aby šel do země, kterou měl dostat za úděl; a vydal se na cestu, ačkoli nevěděl, kam jde. Věřil, a proto žil v zemi zaslíbené jako cizinec, bydlil ve stanech s Izákem a Jákobem, pro které platilo totéž zaslíbení, a upínal naději k městu s pevnými základy, jehož stavitelem a tvůrcem je sám Bůh.(Žd 11,8-10)

Podobným zkouškám byli vystavení také praotcové Izák a Jákob, pro které platilo stejné zaslíbení. Všichni tři si byli vědomi, že jsou na zemi pouhými cizinci a že vlast, kterou jim Bůh zaslíbil, se nenachází zde na zemi.⁵⁸ „Nehledali tedy vůbec nějakou pozemskou vlast, nýbrž vlast nebeskou, jediné skutečnou, do níž náleželi. Bůh se k nim tudíž přiznal tím, že se nazval Bohem Abrahama, Izáka a Jákoba (srov. Ex 3,15). Přiznal se k těm, kteří na sebe neodvratně přijali putování ve víře k nebeské vlasti, když jim připravil „město“, tj. transcendentní budoucí spásu.“⁵⁹

1.1.2 Putování pouští Izraelského národa

Putování pouští Izraele se může zdát být pouhou událostí přesunu z Egypta do zaslíbené země. Ovšem není tomu tak. Jaký význam měla tato pouť pro Izraelce, to je právě předmětem následujících podkapitol.

---

⁵⁶ Srov. HOCHMANN, F., *Putování praotců*, s. 12.

⁵⁷ Srov. KESSLER, M., *Mit den Füßen beten*, s. 42.

⁵⁸ Srov. LAUB, F., *List Židům*, s. 124-125.

⁵⁹ Tamtéž, s. 125.

Cesta Izraelců od Rákosového moře až k Jordánské nížině nedaleko Jericha je popsána v druhé knize Mojžíšově (srov. Ex 15,22 – 19,2), ve Čtvrté knize Mojžíšově (srov. Nu 10,11 – 14,45; 20,1 – 22,1) a v Páté knize Mojžíšově (srov. Dt 1 – 3).⁶⁰ Přesný směr trasy je však neustále předmětem dohadů, protože v pozdějším proměnlivém a popisném arabském názvosloví Sinajského poloostrova se z místních jmen izraelských tábořišť nezachovalo téměř žádné. Izraelci totiž mnohdy nazývali různá stanoviště podle událostí, které se po cestě staly, avšak nezanechali tam obyvatele, kteří by tato jména uchovávali a předávali dalším generacím. I proto je velice obtížné porozumět neznámým a neidentifikovatelným zeměpisným údajům. Další problematickou otázkou je, zda a do jaké míry nám ukazují zmíněné texty spolehlivý obraz skutečnosti.⁶¹ Také je pravděpodobné, že lokality, které jsou jmenované na cestě pouští, byly posvátnými místy, svatyněmi s určitými tradicemi. Na kultický ráz lokalit ukazuje např. jméno Élim (posvátné stromy), prameny, stromy a posvátná čísla 12 a 70. Izraelci tu bojují s pokušením pohanství a modlářství a ověřují si, že jediným Pánem je tu všude Hospodin.⁶²

Z teologického hlediska se období putování pouští stalo symbolem Božího vedení a péče a zároveň lidské vzpurnosti, kterou zde ztělesňovali Izraelci.⁶³ Je to patrné i z pojmenování některých míst, kudy Izraelité procházeli a tábořili. Izrael byl osvobozen od egyptských nepřátel a cesta do zaslíbené země tak byla otevřena. Byla to však cesta pustými a vyprahlými končinami, proto bylo putování pouští namáhavé a často nebezpečné. Hospodin byl však se svým lidem i zde. Šel před nimi, sám se o něj staral, i když mu byl opakovaně nevěrný. Tímto způsobem si ho i postupně vychovával. Jako kdysi Abraháma, Izáka a Jákoba, tak vzal nyní Bůh do své školy celý svůj lid. Na cestě pouští ho učil znát Boží věrnost a moc, plány i pořádky.⁶⁴ V následujících epizodách bude nastíněno, jak Bůh konkrétně vedl Izraelity pouští a jak na to oni odpovídali.

---

⁶⁰ Srov. NELIS, H., aj., Wüstenzug, in: HAAG, H., *Bibel – Lexikon*, s. 1907.

⁶¹ Srov. KITCHEN, K. A., Putování pouští, in: DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*, s. 855.

⁶² BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 254.

⁶³ KITCHEN, K. A., Putování pouští, in: DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*, s. 856.

⁶⁴ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 86.

1.1.2.1 Mara

Podle Druhé knihy Mojžíšovy (srov. Ex 15,22 – 19,2) byl přímý cíl Izraelitů, kteří vycházeli z Egypta, hora Sinaj. Poté co prošli Rákosovým mořem, táhli dále do pouště Šúru.⁶⁵ Právě v této poušti byli vystaveni první kritické situaci, která spočívala v nedostatku vody. Po třech dnech chůze je začala trápit nesnesitelná žízeň. Izraelci sice narazili na oázu Mara, kde byla i voda, ta se však nedala vůbec pít, protože byla zkažená. I samotné jméno Mara (Hořká, Trpká) naznačuje, co se na tomto místě odehrálo.⁶⁶ Je proto pochopitelné, že Izraelité začali reptat proti Mojžíšovi: „Co budeme pít?“ On volal k Hospodinu a Hospodin mu ukázal kus dřeva; hodil jej do vody a voda zesládla.⁶⁷

Tuto zázračnou proměnu vody vykládají někteří exegeté přirozeným způsobem. Jsou přesvědčeni, že některé druhy dřeva mají očistné účinky: pohlcují škodlivé látky v nepoživatelné vodě a činí ji pitnou.⁶⁸ Ovšem v tomto případě je zázračná proměna vody připisována Hospodinu. On ukázal Mojžíšovi dřevo, kterým bylo možno učinit vodu pitnou. Hospodin tedy způsobí, že špatné vody jsou zbaveny své škodlivé moci. Tím se ukazuje svému lidu jako lékař a Mojžíš se prokazuje jako ten, kdo je pověřen a poslán Hospodinem. Uzdravení vod v Maře je tedy znamením pro lid, že je na cestě záchrany a spásy.⁶⁹ Mimochodem, církevní otcové vidí v onom „kusu dřeva“ předobraz Kristova kříže s jeho uzdravující mocí.⁷⁰ Událost v Maře je tedy školou důvěry v Hospodina, která je závislá na poslušnosti Božích přikázání. Jedině tak může putující Izrael poznávat zachraňující moc Hospodinovu.⁷¹ Po těchto událostech přicházejí Izraelité do Elimu, kde bylo hojnost vody i stromů. Zde se také utábořili. Toto místo lze chápat jako projev Boží věrnosti v ostrém protikladu k citelnému nedostatku zakoušenému předtím.⁷²

---

⁶⁵ Srov. NELIS, H., aj., *Wüstenzug*, in: HAAG, H., *Bibel – Lexikon*, s. 1907.

⁶⁶ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 253.

⁶⁷ *Pentateuch*, s. 206.

⁶⁸ Srov. tamtéž.

⁶⁹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 253.

⁷⁰ *Pentateuch*, s. 206.

⁷¹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 254.

⁷² Srov. *Pentateuch*, s. 207.

1.1.2.2 Mana

Asi měsíc po východu z Egypta se Izraelci dostali na poušť Sín, kde nebylo dostatek vody ani potravy. Poslední oáza s palmami a vodními prameny byla již daleko za nimi, všechny zásoby už snědli a začal je proto sužovat hlad.⁷³ Pod jeho vlivem začínají tentokrát reptat nejen proti Mojžíšovi, ale i proti Áronovi. Vyčítají jim, že je vyvedli z Egypta, aby je na poušti umořili hladem. Lid začíná opět vzpomínat na Egypt. Tamní poměry se jim ve vzpomínkách jeví růžově, i když skutečná situace lidu v zemi otroctví byla úplně jiná. Právě v Egyptě hrozila Izraelitům záhuba, kdežto nyní, i když za cenu nutného strádání, jsou skutečně svobodní.⁷⁴ K Hospodinu se ve své nouzi neobrátili. On se však ohlásil sám.

Hospodin řekl Mojžíšovi: „Já vám sešlu chléb jako déšť z nebe. Ať lid vychází a sbírá, co denně spotřebují. Tak je podrobím zkoušce, budou-li se řídit mým zákonem, či nikoli. Když budou připravovat, co přinesou, ať je toho šestého dne dvakrát tolik, než co nasbírají každodenně.“ Mojžíš a Áron řekli všem Izraelcům: „Večer poznáte, že vás z egyptské země vyvedl Hospodin. A ráno spatříte Hospodinovu slávu, ačkoli slyšel vaše reptání proti sobě. Co jsme my, že reptáte proti nám?“ Pak Mojžíš dodal: „Poznáte to podle toho, že vám Hospodin dá večer k jídlu maso a ráno k nasycení chléb, ačkoli slyšel reptání, jak jste proti němu reptali. Co jsme my? Nereptáte proti nám, ale proti Hospodinu.“ (Ex 16, 4-8)

Mojžíš společně s Áronem ohlašují lidu zachraňující Boží čin, který má být důkazem, že z Egypta nevyšli z vůle Mojžíšovy či Áronovy, ale z rozhodnutí Hospodina. Izraelité mají spatřit Hospodinovu slávu, tedy viditelný důkaz jeho přítomnosti. Mají si uvědomit, že jejich reptání se dotýká přímo Hospodina, a je tedy vzpourou proti němu.⁷⁵ A skutečně se tak i stalo:

Když pak nastal večer, přiletěly křepelky a snesly se na tábor. A ráno padala kolem tábora rosa. Když rosa přestala padat, hle, na povrchu pouště leželo po zemi cosi jemně šupinatého, jemného jako jíní. Když to Izraelci viděli, říkali jeden druhému: „Man hú?“ (to je: „Co je to?“) Nevěděli totiž, co to je. Mojžíš jim řekl:

---

⁷³ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 86.

⁷⁴ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 254-255.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 255.

„To je chléb, který vám dal Hospodin za pokrm. Hospodin přikázal toto: Nasbírejte si ho každý, kolik potřebujete k jídlu. Každý vezmete podle počtu osob ve svém stanu omer na hlavu.“ (Ex 16, 13-16)

Na Hospodinův příkaz tedy sbírají Izraelci manu k jídlu. Div nasycení chlebem je však také v tom, že stačí pro každého, a nikdo tak netrpí hladem. Na osobu se mělo nasbírat 1 omer, tj. asi 3,6 l. Děje se tu tedy něco obdobného, jako při nasycení zástupů Ježíšem v pustině. Sbíráni many tak současně vychovává lid, jak překonávat sobectví a lakotu. Když si totiž někdo chtěl uchovat něco navíc, stejně se tento nadbytek zkazil, a tato snaha tak vyšla naprázdno. Izraelité si tak mají možnost uvědomit, že ani z Božích darů si nelze pro sebe skládat poklady, že i ony podléhají zkáze, neslouží-li podle Jeho vůle stanovenému cíli a nejsou-li sdíleny s druhými.⁷⁶

Seslání many je pro Izraelský lid také příležitostí k tomu, aby se cvičil v pravidelném a řádném zachování dne odpočinku, který je označen jako svatý a patřící Hospodinu. V Egyptě nemohli tento den dodržovat a také jim dosud nebyl známý jako den oddělený od ostatních. Svěcení dne odpočinku odkazovalo na Hospodinovo stvořitelské dílo a na zaslíbené odpočinutí, které Bůh svému lidu připravuje.⁷⁷ Mana je tak pokrmem poutníků, pokrmem zaslíbení, chlebem, který umožňuje cestu k cíli stanovenému Hospodinem. Bůh dává tento chléb i tehdy, když se lid stává později nevěrným a pro nedůvěru musí bloudit pouští čtyřicet let. Sesílá jej pro svědectví, že on neopouští, nýbrž zůstává věrný. Avšak mana je právě pokrmem dočasným. Přestává, jakmile lid vstoupí do zaslíbené země. Je jen znamením toho, co přijde.⁷⁸

1.1.2.3 Voda ze skály

Zbavení strachu ze smrti hladem putovali Izraelci dál od jednoho tábořiště k druhému, jak je Hospodin vedl. Ale důvěřovat Bohu za všech okolností, to pořád ještě nedokázali. Přišli do Refidimu, kde však nebyla voda. Dostali strach, že zemřou žízní a doráželi na Mojžíše.⁷⁹

---

⁷⁶ Srov. BÍČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 256-257.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 257.

⁷⁸ Tamtéž, s. 257.

⁷⁹ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 88.

„Dej nám vodu, ať se napijeme!“ Mojžíš jim řekl: „Proč se se mnou hádáte a proč pokoušíte Hospodina?“ Lid tam tehdy žíznil po vodě a reptal proti Mojžíšovi. Řekli: „Pročpak jsi nás vyvedl z Egypta? Abys zahubil nás, naše děti a náš dobytek žízní?“ Mojžíš volal k Hospodinu: „Co mám dělat s tímto lidem? Ještě trochu a ukamenují mě! (Ex 17,2b-4)⁸⁰

Nedostatek vody, který Izraelce potkal už dříve, vede tentokrát téměř ke vzpouře proti Mojžíšovi. Už v Maře reptali, ale zatímco tam se na Mojžíše obrátili s otázkou, obviňují jej nyní přímo, že je vydal napospas smrti žízní. Lid se tedy nedal poučit. Opět pochybuje o tom, že čin Mojžíšův je vysvoboditelským skutkem Božím. Důkazem o vážnosti situace je i Mojžíšova zmínka o ukamenování, jestliže Izraelci ihned nedostanou napít.⁸¹ Kritická situace je opět zažehnána zásahem Hospodinovým. Na Mojžíšovu modlitbu odpovídá Hospodin svým příkazem, kterým má Mojžíš přede vším lidem dokázat Boží moc a přítomnost.⁸²

Hospodin řekl Mojžíšovi: „Vyjdi před lid v doprovodu několika starších z Izraele, vezmi si do ruky hůl, kterou jsi udeřil do Nilu, a jdi! Hle, já tam budu stát před tebou na skále na Chorebu, udeříš do skály, vytryskne z ní voda a lid se napije.“ (Ex 17,5-6)⁸³

Vyvedení vody ze skály se v situaci pouštního putování zřejmě jevílo lidu jako důkaz Hospodinovy moci, která je projevem nejen jeho svrchovanosti, ale mnohem více jeho zachraňující lásky. Pramen vytrysklý ze skály dostává hned dvě jména. *Massa*, což v překladu znamená pokušení, a *Meriba* znamenající spor. Tato pojmenování mají za úkol připomínat budoucím generacím Izraele jeho hřích. Avšak právě na pozadí lidského reptání, sporů a pokoušení Hospodina vyniká velikost Božího slitování. Tento příběh má připomínat, že Hospodin je s člověkem ve všech těžkostech, v každém nebezpečí i ve strádání.⁸⁴

---

⁸⁰ *Pentateuch*, s. 211.

⁸¹ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 258-259.

⁸² Srov. tamtéž, s. 259.

⁸³ *Pentateuch*, s. 211.

⁸⁴ Srov. BIČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 259.

1.1.2.4 Boj s Amálekem

K Refidimu se také váže vypravování o tzv. ‚Hospodinových bojích‘. Dalšímu Izraelskému postupu se totiž postavil do cesty Amálek. Amálekovci odvozovali svůj původ od Ezaua. Tak představovali pro Izrael dvojí nebezpečí. Jako potomci Ezauovi těm, kteří byli potomky Jákobovi, připomínali starý spor o prvorozenectví před Hospodinem. Stavěli se tedy do cesty Izraelitům jako živá otázka po oprávněnosti jejich cesty a pouti. S tím je také těsně spjata otázka, zda pro ně skutečně platí Boží zaslíbení. Druhé nebezpečí představovali Amálekovci pro Izrael svojí polohou. Jako lid sídlící při pomezí Palestiny mohli Izraelcům znemožnit vstup do zaslíbené země. Vítězný boj je tak pro Izrael ujištěním a odpovědí, že Boží zaslíbení pro něj skutečně platí. To však znamená, že boj Izraelitů s Amálekem je bojem Hospodinovým. Nerozhoduje tolik vojenská moc, síla či dovednost lidu, nýbrž přítomnost Hospodina. Mojžíšova vztažená ruka symbolizuje předávání mimořádné síly a moci přijaté od Boha, která přechází na Izraelské vojsko. Ale i Mojžíšovy ruce zeslábly, a proto potřeboval podporu Árona a Chura. Jen tak mohl boj skončit vítězně, a tak se stát i předznamenáním pro další boje Hospodina lidu.⁸⁵

1.1.2.5 Aktualizace

Po dobu putování pouští byl Izrael zcela odkázán na Boží milosrdenství. Každý den jedli manu, každý den dostávali nejrůznější důkazy Boží péče. Bůh jim dával vodu, ukazoval cestu, chránil je před nepřáteli, ale přesto ho stále a opakovaně zrazovali. Stále se o sebe strachovali a nedokázali se zcela spolehnout na Hospodina.⁸⁶ Když hrozilo sebemenší nebezpečí, ohlíželi se nazpět k domnělému bezpečí a klidu v Egyptě. Cesta pouští se tak stala pro Izrael školou, ve které měli pod Hospodinovým vedením poznávat, že On je jejich jediným ochráncem a vůdcem.⁸⁷

To, co prožíval Izraelský lid na poušti, prožívá jistě i každý člověk, který se snaží žít s Bohem a pro Boha. Celý lidský život je tedy „putováním do zaslíbené země“. Je to cesta plná zkoušek a našeho vzpírání se Bohu. Ten nás však neopouští

---

⁸⁵ Srov. BÍČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 260-261.

⁸⁶ Srov. DOLEŽALOVÁ, M., aj., *Cesta Božího lidu*, s. 88-89.

⁸⁷ Srov. BÍČ, M., aj., *Výklady ke Starému zákonu 1*, s. 253.

a trpělivě si nás k sobě vede i přes naši neochotu. Tyto skutečnosti si může člověk intenzivněji uvědomit právě při pouti.⁸⁸

1.2 Nový zákon

Poté, co Ježíš sám na sobě naplnil tajemství chrámu (srov. Jan 2,22-23), přešel z tohto světa k Otci (srov. Jan 13,1) a ve své osobě dovršil definitivní exodus, neexistuje již pro jeho učedníky žádná povinná pouť: celý jejich život je putováním vstříc nebeské svatyni a církev sama ví, že je „putující po této zemi“.⁸⁹

1.2.1 Ježíš jako poutník

Do židovské tradice patřil i Ježíš. Ten také putoval do Jeruzaléma na tři hlavní svátky. Každoročně vyrážel se svými rodiči na pouť do Jeruzaléma. Přitom se začlenil do velkého zástupu poutníků, který směřoval k chrámu. Postup k chrámu pro ně znamenal návrat domů, popř. návštěvu v domě svého otce (srov. Lk 2,49). Zvoláním „Abba“, které muselo být pro židy něčím šokujícím, dává Ježíš najevo postoj k pravému kultu. Rozhodující není chrám, ale daleko důležitější je vztah a postoj k Bohu. V tomto postoji ztrácí jeruzalémský chrám na významu. Ježíš nenapadá pouť do chrámu. On však kritizuje jistotu spásy závislou na svatyni a kultovních formách. Ježíš sám se stává poutním cílem a to tím, že svou výkupnou smrtí se stává chrámem, potažmo místem spásy, ke kterému věřící směřují.⁹⁰

Vedle Ježíšova vnějšího konání pouti se nachází také poutní cesta, která zahrnuje celou jeho existenci. Motivace Ježíšovy poutní cesty je založena ve vědomí jeho poslání. Na svém celoživotním putování není Ježíš jen zvěstovatelem Božího Království, nýbrž zároveň ho i uskutečňuje tím, že je sám poutníkem na cestě. On zanechal svůj domov za sebou, aby mohl na cestě hlásat příchod Božího království. Přitom také uzdravuje, učí a poučuje lidi, kteří ho potkávají. Tato Ježíšova cesta je zároveň Boží cesta s lidmi. V procesu stávání se člověkem přichází Bůh lidem vstříc,

---

⁸⁸ Srov. PIŤHA, P., *Jedeme na pouť*, s. 46.

⁸⁹ *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii*, s. 191.

⁹⁰ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 10-11.

aby jim rovnal cestu k sobě. Ježíšova pozemská pouť končí na kříži. Přesto jde cesta dál. Ježíš se vrací zpět tam, odkud přišel. Jde zpátky ke svému Otci (srov. Jan 6,22).⁹¹

1.2.2 Následování Krista

Učedníci, které Ježíš povolal, aby ho následovali, ho doprovázejí na jeho cestě po Galileji. Následovat ho na jeho cestě však zároveň znamená sdílet jeho osud. Tak vzniká v prvních stoletích křesťanství ideál asketického bezdomovectví (poustevnictví). Člověk se odděluje od svého vnějšího životního prostředí, aby šel do neznámého kraje jako úplný cizinec. Kdo chce Ježíše skutečně následovat, musí opustit rodinu, práci a své důvěrně známé okolí. Ježíšovo volání je totiž bez kompromisů radikální. Následování toho, který sám neměl, kam by hlavu složil (srov. Mt 8,20; Lk 9,58), nepřináší mír, nýbrž roztržky v rodinách. Vstup do Ježíšova způsobu existence znamená radikální ztrátu étosu domova, rodiny, majetku a ochrany. Je zajímavé, že Ježíš neučí učedníky o tom, co si mají vzít na cestu, nýbrž říká jen, co si s sebou brát nemají: ani hůl ani chleba ani mošnu ani měďáky do opasku ani sandály a ani dvoje šaty (srov. Mt 10,10). Mají vyjít zcela bez prostředků, sami, důvěřující v Boží prozřetelnost: zcela obzvláštní péče Otce, která je zaslíbená Ježíšově době, žít bezstarostně ze dne na den jako lilie nebo havran (srov. Lk 12,22-31). Oddělení ode všech vazeb ho mají bytostně následovat. Putováním bez chleba a bez měďáků, s co nejmenší hodnotou, se stávají úplně nemajetnými. Chůze bez hole je naznačována zároveň bezbrannost a absolutní připravenost k míru.⁹²

---

⁹¹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*. s. 11-12.

⁹² Srov. tamtéž, s. 12.

2 Stručná historie poutí

Křesťanská podoba poutí je ovlivněna staršími formami, především řeckou antikou a židovstvím. Celý pohanský prostor kolem Středozemního moře byl v předkřesťanské době nábožensky ovlivněn Řeky, kteří budovali chrámy, v nichž se modlili ke svým bohům.⁹³ Pohanské poutě však nebudou předmětem této kapitoly, těm bude věnována pozornost částečně v kapitole následující. Nejprve bude představena pouť v židovské tradici a následně vývoj křesťanských poutí.

2.1 Poutě v židovské tradici

Křesťanská pouť má svůj původ ve starozákonní poutní tradici. „Izrael je lid, který je hluboce zakořeněn v historii blízkého východu a spolu se sousedními národy má různé kultovní formy: posvátná místa, přinášení obětí, slavení svátků, poutě.“⁹⁴ Bylo přesně stanoveno, v kterou dobu a na které místo mají věřící vyrazit. Již v knize zákona je Izraeli uloženo, aby třikrát do roka podnikal pouť:

Třikrát v roce budeš slavit mé slavnosti: Budeš zachovávat slavnost nekvašených chlebů. Po sedm dní budeš jíst nekvašené chleby, jak jsem ti přikázal, a to v určený čas měsíce ábíbu (to je měsíce klasů), neboť tehdy jsi vyšel z Egypta. Nikdo se neukáže před mou tváří s prázdnou. Budeš zachovávat též slavnost žně, prvních snopků z výtěžku toho, co jsi zasel na poli, a slavnost sklizně plodin na konci roku, kdy sklízíš z pole výsledek své práce. Třikrát v roce se ukáže každý, kdo je mužského pohlaví, před Pánem Hospodinem. (Ex 23,14-17)

Motivem těchto poutí je vzpomínka a zpřítomnění východu z Egypta a díky za každoroční úrodu. Také poutní místa jsou pevně stanovena. Nejčastěji putovali Izraelité na místa Božího zjevení. Přitom navazují na vyprávění o praotcích. Sichem, Bet-El a Beršeba jsou místa, na kterých zjevil Bůh své spásné jednání Abrahámovi,

---

⁹³ MIELENBRING, E., *Beten mit den Füßen*, s. 18.

⁹⁴ BRANTHOMME, H., aj., *Auf den Wegen Gottes*, s. 24; cit. Podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 7.

Jákobovi a Izákovi. U Abraháma se jedná o zaslíbení, že Bůh z něho chce učinit velký národ (srov. Gen 12,2). Toto zaslíbení je vázáno na stále nové vydávání se na cestu. Žít podle Boží výzvy znamená pro Abraháma být stále na cestě, což se ukázalo v pozdějších interpretacích Izraele jako předjímání připravenosti stále znova a znova se vydávat na cestu. Zůstává cizincem v zemi, která mu byla přislíbena Bohem. Naděje na splnění Božího zaslíbení ho žene stále kupředu. Podobným způsobem i Jákob neustále putuje do Paddam-Aram, posléze do země Kanán a nakonec do Egypta. Konkrétně Jákobův sen v Betelu nám může odhalit, jak vzniká poutní místo.⁹⁵

Jákob vyšel z Beer-šeby a šel do Cháranu. Dorazil na jedno místo a přenocoval tam, neboť slunce již zapadlo. Vzal jeden z kamenů, které na tom místě byly, postavil jej v hlavách a na tom místě ulehl. Měl sen: Hle, na zemi stojí žebřík, jehož vrchol dosahuje k nebesům, a po něm vystupují a sestupují poslové Boží. Nad ním stojí Hospodin a praví: „Já jsem Hospodin, Bůh tvého otce Abrahama a Bůh Izákův. Zemi, na níž ležíš, dám tobě a tvému potomstvu. Tvého potomstva bude jako prachu země. Rozmůžeš se na západ i na východ, na sever i na jih. V tobě a v tvém potomstvu dojdou požehnání všechny čeledi země. Hle, já jsem s tebou. Budu tě střežit všude, kam půjdeš, a zase tě přivedu do této země. Nikdy tě neopustím, ale učiním, co jsem ti slíbil.“ Tu procitl Jákob ze spánku a zvolal: „Jistě je na tomto místě Hospodin, a já jsem to nevěděl!“ Bál se a řekl: „Jakou bázeň vzbuzuje toto místo! Není to nic jiného než dům Boží, je to brána nebeská.“ Za časného jitra vzal Jákob kámen, který měl v hlavách, a postavil jej jako posvátný sloup; svrchu jej polil olejem. Tomu místu dal jméno Bét-el (to je Dům Boží). Původně se to město jmenovalo Lúz. (Gn 28,10-19)

Bůh sám určuje místo, na kterém chce být obzvláštním způsobem uctíván. Vyjdeme-li z Jákobova snu, zjistíme, že andělským žebříkem začíná Jákob své cílené putování. Neustálý pohyb andělů na žebříku mu ukazuje z vnitřní perspektivy jeho budoucí putování, které ho nechává – obrazně řečeno – žebřík postupně vylézt, ovšem také příležitostně slézt do zkušenosti zklamání a osamocení v cizině.

Během východu z Egypta byla schrána úmluvy přechovávána ve stanu. Tak bylo započato za vlády krále Davida se stavbou chrámu jako náležitým místem úcty.

---

⁹⁵ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 7-8.

Za vlády jeho nástupce Šalomouna byla schrána přenesena do chrámu. Tím se stává Jeruzalém poutním místem par excellence. I přes velkou důležitost chrámu zůstávají staré místní svatyně zachovány a po Šalomounově smrti kolem roku 932 se ještě silněji staly vztažnými body. Roku 722 bylo dobyté severní království Asyřany a roku 597 jižní království Babylóňany. Jen necelých 350 let po jeho zbudování byl chrám zničen požárem. Izrael se nachází ve vyhnanství. „Bytí na cestě“ už teď není znamením šťastného východu z Egypta, nýbrž označuje kamenitou cestu v cizině. Tím se však Izraelitům zásadně mění obraz Boha. Ten je silně ovlivněn „vírou v Boha Exodu“, který od svého lidu požaduje, aby žil jiným způsobem než ostatní národy. Poutní cesta už není určována třemi poutními slavnostmi, nýbrž stává se víc a víc životním uskutečněním. Samozřejmě vyjadřuje lid svou bolest nad situací ve vyhnanství, ale zároveň si stále hlouběji uvědomuje, že exil není jednoduše Boží trest, nýbrž možnost „najít Boha v soužení“ (srov. Jer 10,18). Lid poznává: Boží přítomnost mezi námi nezávisí na chrámu, není závislá na obětech a ani na kněžích – závisí však na Boží věrnosti. Když nás On poslal zde do ciziny, potom se to nestalo vlastně pro naše potrestání, nýbrž proto, aby na nás zcela novým způsobem prokázal svou slávu. I v procházení cizinou rozpoznává Izrael Boží přítomnost. V jeho nezlomné věrnosti nenechává Bůh Izraelity osamocené, zůstává s nimi – oddělen od chrámu – na cestě. V pohledu na bezmeznou důvěru praotců nacházejí identifikační základ pro status cizince. Toto vědomí v nich žije i nadále, když roku 538 Kýros Veliký dovolí znovu postavit chrám. Izrael už není království a židé jsou roztroušeni po Babylóně, po Egyptě a po středomoří. Poutě třikrát do roka se stávají konstitutivními prvky nově nalézané identity: i v rozptýlení mezi pohany je Bůh ve svém lidu přítomný. Právě v poutích roste důvěra a oddanost Bohu.⁹⁶

Píseň k pouti. Pozvedám své oči k horám: Odkud mi přijde pomoc? Pomoc mi přichází od Hospodina, on učinil nebesa i zemi. Nedopustí, aby uklouzla tvá noha, nedříme ten, jenž tě chrání. Ano, nedříme a nespí ten, jenž chrání Izraele. Hospodin je tvůj ochránce, Hospodin je ti stínem po pravici. Ve dne tě nezasáhne slunce ani za noci měsíc. Hospodin tě chrání ode všeho zlého, on chrání tvůj život. Hospodin bude chránit tvé vycházení a vcházení nyní i navěky. (Ž 121).

---

⁹⁶ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 8-9.

Poutní žalmy (Ž 120 – 124) popisují dojmavě zkušenosti poutníka, především momenty příchodu do domu Božího. Skrze zážitky na cestě v něm roste vědomí, že ho Bůh doprovází i v cizině.⁹⁷

2.2 Poutě v křesťanské tradici

Prvky ze židovských poutí, ale i z poutí řeckého pohanství hrají především v prvních staletích po Kristu pro křesťanské poutě důležitou roli. Vedle pohanských poutních míst jako Efez, které byly přeměněny na křesťanská poutní místa, získal Jeruzalém velmi rychle obzvláštní význam pro křesťanské poutníky. A také dnes se stále ještě při poutích modlí starozákonní poutní žalmy.⁹⁸

2.2.1 Vzor mnišského života

V raném mnišství bylo putování samo znamením asketického života. Mnich má sám sebe chápat jako pravého cizince, a proto jde do neznáma, kde je bezbranný vystaven nebezpečí od jiných lidí nebo přírodních sil. Jsou to nejprve východní mniši, kteří putují do pouště, aby tam našli dokonalé odloučení. Tak se také chápal v západním mnišství ideál asketického bezdomovectví.

Ideál ‚xeneteia‘ jako vycestování do dálav a ciziny nezůstal neznám také na Západě a dosáhl současně s mnišstvím okamžitě všeobecného ohlasu a napodobování. Jako překlad řeckého slova ‚xeneteia‘ zdomácněl pojem ‚pergrinatio‘ a ‚peregrinari‘, který může mimo jiné znamenat ‚být cizí‘ a ‚být v cizině‘, vedle toho může také označovat samotný průběh cesty.⁹⁹

Přitom však západní mniši nesetrvávají na rodném území. Je to Svatá země sama, která je fascinuje a ve které chtějí žít jako poutníci. Chtějí vyrazit ke křesťanským kořenům. Tuto cestu podnikla nejprve Melanie Starší, potom Jeroným,

---

⁹⁷ MAY, Ch., *Pilgern*, s. 9-10.

⁹⁸ MIELENBRING, E., *Beten mit den Füßen*, s. 23.

⁹⁹ CAMPENHAUSEN, H. Frh., *Die asketische Heimatlosigkeit im altkirchlichen und frühmittelalterlichen Mönchtum*, s. 11; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 27.

Kassián a Germánus. K ideálu asketického bezdomovectví je připojen zájem o původní místa křesťanství.¹⁰⁰

Vedle původního účelu jako vnitřního usebrání se a asketického vymanění se vášním všedního druhu, nabývá ona ‚xeneteia‘, jak můžeme najít i u Kassiana, do jisté míry významu náboženské průzkumné cesty, aby bylo poznáno nefalšované mnišství a aby její cíle byly zprostředkovány těm, kdo jsou doma.¹⁰¹

Tak se stává v motivaci pro pout' vnitřní proměna mnišského putování s cílem věčného domova u Boha, putováním, které má za cíl posvátná místa. Apoštolové spojovali se svým putováním zakládání církevních obcí. Staří mniši se zase odlučovali od světa, aby v izolaci ciziny hledali Boha a aby se o něj zcela opřeli. Nakonec dochází k poutím ke svatým místům. V čem jsou motivy pro tuto změnu? Nemůže být Bůh uctíván nezávisle na určitá místa? Protože Bůh je Duch, nemusí se mu člověk klanět v Jeruzalémě nebo na Garizimu, nýbrž v duchu a v pravdě (srov. Jan 4,19-24). Klanění se Bohu v duchu a v pravdě má svoji působnost. Avšak historický vývoj ukazuje změnu perspektiv. Je to člověk, kdo má instinktivní potřebu navštěvovat posvátná místa. Nedokáže se klanět bez nějakého pozorování. Protože se Bůh ukázal v dějinách v určitém čase a na určitém místě v osobě Ježíše Krista, je křesťan při svém klanění odkázán na názorně-předmětovou dimenzi. Ne Bůh potřebuje místa, nýbrž člověk hledá svatyně, která mu ulehčují modlitbu.¹⁰²

2.2.2 Rozvoj poutí za císaře Konstantina

Roku 135 po Kr. nechal císař Hadrián vybudovat v Jeruzalémě na chrámové hoře, na Golgotě a stejně tak i v Betlémě pohanský chrám. Měly zabránit tomu, aby Křesťané mohli navštěvovat svoje svatá místa. Můžeme tedy říci, že Hadrián nechal postavit tyto chrámy proto, aby křesťané nemohli dále putovat na svá poutní místa. Rozvoj poutnictví byl zaznamenán ve čtvrtém století za císaře Konstantina a jeho matky Heleny. Podobně jako stavebně iniciativní Hadrián, nechali i oni vystavět

---

¹⁰⁰ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 27.

¹⁰¹ CAMPENHAUSEN, H. Frh., *Die asketische Heimatlosigkeit im altkirchlichen und frühmittelalterlichen Mönchtum*, s. 13; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 27.

¹⁰² Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 27-28.

kostely na místech, která jsou pro křesťany historicky důležitá. Ty se také staly poměrně rychle poutními kostely. V pověření svého syna podnikla Helena roku 327 cestu po Palestině. Nechala postavit kostel v Betlémě a na Olivové hoře zřídila chrám sv. Eleony. Především ona se zasloužila o rozvoj poutnictví. Svaté Heleně je také připisován nález relikvií svatého kříže. Na místech, na kterých byla původně uctívána pohanská božstva, jsou nyní instalovány křesťanské relikvie. Místům křesťanského uctívání tak ustupují stará pohanská kultovní místa. Částečně jsou pohanské svatyně odsvěceny tím, že je do kamenů vyryto znamení kříže.¹⁰³

Tento vývoj nám ukazuje, že pouhé koncentrování se na spásu „tam nahoře“ bez jakéhokoli fyzického nazírání, je pro člověka příliš náročné. Proto ho to táhne k poutním místům, aby si tam uvědomil Boží přítomnost a hlouběji poznal význam Ježíšových spásných činů. Tato památná místa jsou svědky dějin spásy, která dopomohla křesťanům k hluboké modlitbě. Poutník je veden od materiálního pohledu a prohlížení místa k vnitřní kontemplaci. Vnější úkon pomáhá člověku zároveň jít do sebe a zpřítomnit si spásné události.¹⁰⁴

2.2.3 Zlatá éra poutí

Středověk byl pro poutě zlatým věkem. Kromě vynikající náboženské úlohy napomohly poutě také v budování západního křesťanstva, ve stmelení odlišných národů a ve vzájemné výměně hodnot mezi různorodými evropskými civilizačními okruhy.¹⁰⁵

Objevuje se velký počet poutních center. V první řadě se mezi ně řadí Jeruzalém, který i přes to, že byl v moci muslimů, zůstává místem s výjimečnou duchovní přitažlivostí. Fenomén křížových výprav vznikl právě ve snaze umožnit poutníkům návštěvu Kristova hrobu v Jeruzalémě. Také relikvie Kristova utrpení přitahují mnoho poutníků. Do Říma putují věřící, aby vzdali úctu památce apoštolů Petra a Pavla, navštívili katakomby a baziliky a vyjádřili svou přízeň Petrovu nástupci. Snad nejčastějším poutním cílem (a to platí i dnes) bylo Santiago de Compostela, kam směřují různé poutní stezky, které vznikly v návaznosti na různé

---

¹⁰³ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 28-29.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 29.

¹⁰⁵ Srov. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii*, s. 192.

pojetí poutě: náboženské, sociální a charitativní. Mezi dalšími poutními místy středověku se řadí Tours, kde se nalézají ostatky sv. Marina, uctívaného zakladatele místní církve; Cantembury, kde sv. Tomáš Becket zemřel mučednickou smrtí, která měla ohlas po celé Evropě; Walsingham, Rocamadour a Loreto, kde jsou zbudované světoznámé mariánské svatyně.¹⁰⁶

2.2.4 Kolísavý trend poutí

„V novověku, v důsledku změněného kulturního klimatu, kvůli událostem, jež podnítilo protestantské hnutí, a vlivem osvícenství, prošly poutě útlumem. „Cesta do daleké země“ se stává „duchovní poutí“, „vnitřní cestou“ či „symbolickým procesím“ a spočívá jen v krátkém přejití z místa na místo, jak je tomu u křížové cesty. Od druhé poloviny 19. století lze sledovat jisté oživení poutí, mění se však částečně jejich tvářnost: cílem se stávají svatyně, které zvláštním způsobem vyjadřují identitu víry a kultury určitého národa. To je případ poutních míst jakými jsou Altötting, Antipolo, Aparecida, Assisi, Caacupé, Chartres, Coromoto, Częstochowa, Ernakulam-Angamaly, Fatima, Guadalupe, Kevelaer, Knock, La Vang, Loreto, Lourdes, Marizell, Marienberg, Montevergine, Monserrat, Nagasaki, Namugongo, Padova, Pompei, San Giovanni Rotondo, Washington, Yamoussokro atd.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ Srov. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii*, s. 192-193.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 193.

3 Význam pouti pro duchovní život

Pouť od slova puť znamená cestu. Dost často mluvíme o životní pouti. Toto slovní spojení nám ukazuje, že pouť je něco hodně jiného než výlet nebo zájezd. Sotva bychom řekli životní výlet nebo životní zájezd. Životní pouť je cesta, kterou projdeme jen jednou, a má tedy rys osudovosti a nevratnosti. Naše životní pouť začne v den našeho narození a vede nutně k cíli, kterým je smrt. Tam naše pozemská cesta končí. Ti, kteří věří v život věčný, vidí ve smrti pouze konec pozemského putování a považují smrt za okamžik zásadní proměny své existence. Náboženské pouti nesou tyto velké skutečnosti.¹⁰⁸

3.1 Rozdíl mezi křesťanskou a pohanskou poutí

V následující podkapitole budou představeni dva exemplární poutníci. Aristides, který bude zástupcem pohanské poutě, a Egerie, která bude představovat zástupkyni pro křesťanskou pouť. Přitom bude kladen apel na shodné i odlišné prvky obou poutí, z nichž by měly vyniknout obecné elementy poutí, které jsou vepsány do samotné lidské existence. Na povrch vystoupí také prvky charakteristické pouze pro křesťanskou pouť.¹⁰⁹

3.1.1 Putování Aristida

Aristides byl pohanský poutník, který se na své pouti vydával ke stále novým místům. Publius Aelius Aristides se narodil 26. listopadu roku 117 po Kr. v Hadrianoi v Mýsiii. Jeho otec Eudaimon působil jako kněz v Diově chrámu a za vlády císaře Hadriana získal on a tím i jeho syn Aristides římské občanství. Aristides ve svých spisech zdůrazňoval, že by chtěl mít vliv i na další generace a to i přes to, že se nikdy neoženil a neměl děti. To se mu také částečně podařilo, neboť jeho literární a řečnické umění mělo na následující generace skutečně nemalý vliv. Zemřel

---

¹⁰⁸ PIŤHA, P., *Jedeme na pouť*, s. 46.

¹⁰⁹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*. s. 30.

roku 181 nedaleko Hadrianutherai. Aristidův životopis sepsal Philostratus, který o něm říká, že od raného dětství až do své smrti trpěl téměř neustále různými nemocemi. V roce 144 se vydal na pouť do Říma a už na začátku cesty byl nemocný. Nemoc se cestou stále více zhoršovala, takže byl Aristides nucen vícekrát někde zastavit, aby se trochu zotavil a mohl tak pokračovat dál. Místo třiceti dnů, které v té době potřeboval zdravý člověk, aby dorazil do Říma, jich Aristides potřeboval sto. Tam jeho nemoc dosáhla vrcholu. Už lékaři předtím mu po nepovedené léčbě radili, aby se vrátil domů, kde byl zvyklý na klimatické podmínky. Protože se však nemoc ještě více zhoršila, mohl se Aristides vrátit domů jenom lodí.¹¹⁰

Při pobytu u Horkých pramenů nedaleko Smyrny zastihlo Aristida ve snu volání Asklepiea do Pergamonu a on se tam v létě roku 145 přesídlil a potom dlouhé roky žil jako pacient v Asklepeionu podle předpisů boha zdraví, jeho spasitele.¹¹¹

Pergamon byl tehdy zároveň centrem vzdělanosti, proto nestrávil Aristides své léčení o samotě, ale využil příležitosti, aby se svými vrstevníky diskutoval a předvedl své řečnické umění. Přesto docházelo stále znovu ke zvrátům jeho zdravotního stavu. Problémy se totiž netýkaly pouze jednoho utrpení. Prodělal celou řadu nemocí: na podzim 147 měl malárii, v říjnu téhož roku tuberkulózu, zároveň se u něho projevovala až do ledna následujícího roku vodnatelnost, v roce 165 měl neštovice. Je pozoruhodné, s jakou houževnatostí, vytrvalostí a silnou vůlí Aristides tyto nemoci prožíval. Stále měl v sobě malou jiskřičku naděje, že se ze svých nemocí uzdraví. „Bezpočetné nálevy, dietetické zvracení, pouštění žilou, dietní kůry, koupele v zimě v ledových řekách nebo v mořských zálivech, přestože měl vysokou horečku.“¹¹² Takové a podobné paradoxní kůry Aristides podstupoval, aby byl vysvobozen ze svého utrpení, avšak ne z vlastní vůle. Tehdejšími lékaři vůbec nedůvěřoval. Pro něj byl jen jeden opravdový lékař, a to bůh Asklepios, který mu v jeho snech přikazoval, jak se má léčit.¹¹³

Byly mně zjeveny tyto snové obrazy, zatímco přišel lékař a připravoval se, že mi

---

¹¹⁰ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*. s. 30-31.

¹¹¹ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, s. 11; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 31.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*. s. 31-32.

*pomůže, jak jen umí. Když však uslyšel o snech, přenechal místo jako rozumný muž bohu, a tak jsme rozpoznali opravdového a pro nás vhodného lékaře a dělali jsme, co on nařídil.*¹¹⁴

Byl to tedy zároveň i Asklepios, který pohnul Aristida k tomu, aby se vydal na pouť. Ten mu dává opakovaně rady, že má jít k Horkým pramenům nebo na jiná místa, kde by mohl být uzdraven. Aristidova víra se zdá být zaměřena na veškeré božstvo antického světa. Přesto však u něj dominují pouze tři: Zeus, Asklepios a Sarapis. Částečně se modlí ke všem třem společně, občas personifikuje všechny tři do jedné osoby, jindy zase vyzdvihuje jednoho nad ostatní dva.

U svých záznamů, které začal psát v roce 170, se hlavně opírá o své poznámky z deníku. V něm zaznamenal všechna zjevení, které měl ve svých snech. Možná to je právě důvod, proč své pojednání pojmenoval „Svaté zprávy“. Nešlo mu tolik o to, aby zviditelnil sám sebe, ale spíše chtěl popsat posvátné skutky bohů, jak na něm byly vykonány.¹¹⁵

3.1.2 Egeriino putování

Od 3. století začalo mnoho křesťanů putovat do Svaté země a ve 4. století nabrala tato tendence ještě více na intenzitě, a tak ani Egeriina pouť nebyla ničím zvláštním. Mnoho věřících chtělo na vlastní oči uvidět místa, která posvětila přítomnost a smrt Spasitele. Zvláště po roce 326, kdy byl nalezen pravý Kristův kříž a Konstantinova matka Helena nechala v Jeruzalémě vybudovat množství kostelů, začalo do Svatého města proudit ještě větší množství poutníků. Egerie sama se zmiňuje o některých těchto církevních stavbách a dosvědčuje jejich honosnost a nádheru. Dalším cílem mnohých poutí byla také místa spjatá se Starým zákonem. Ta byla hlavním cílem Egeriiny pouti. Poutníci také směřovali k martyriím světců Nového zákona. Egerie např. navštívila hrob sv. Tomáše v Edesse.¹¹⁶

Cesta do Svatých míst byla jistě dlouhá a zdlouhavá. Touha spatřit tato místa však dávala zapomenout na útrapy cesty. Jakým způsobem se tehdy cestovalo?

---

¹¹⁴ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, s. 57; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 32.

¹¹⁵ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*. s. 32.

¹¹⁶ Srov. HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 14-15.

Zajisté hlavně pěšky. Avšak Egerie coby vznešená dáma s doprovodem byla případem poněkud výjimečným. Byla totiž pravděpodobně vybavena jakýmsi druhem oficiálního pasu, diploma, který jí umožnil využít tzv. cursus publicus, římskou císařskou poštu fungující pro potřeby státu, ale někdy sloužící i soukromým osobám požívajícím zvláštní přízně. Takový cestující se mohl zastavovat buď v tzv. mutationes, prostých útulcích, nebo mansiones, větších střediscích, vybavených ubytovacími službami, obchody a stájemi. Byli zde poskytováni koně, vozy i zásoby na cestu.¹¹⁷

Kromě výhod římské císařské pošty se Egerie těšila také přízni a vřelému přijetí biskupů, kněží a mnichů všude, kde se s nimi potkala. Mniši měli tehdy povinnost poskytovat poutníkům pohostinné přijetí jako projev křesťanského milosrdenství.¹¹⁸

3.1.2.1 Motivace a cíle

Já, jak jsem zvědavá, jsem se zeptala, co je to za údolí, kde si svatý mnich udělal monasterium; domnívala jsem se, že to není bez důvodu. Světci, kteří s námi byli, znali místa, k tomu řekli: „To je údolí Corra, kde sídlil svatý Eliáš Thesbejský za časů krále Achaba, kdy byl hlad a havran mu na příkaz boží nosil jídlo, a z té bystřiny pil vodu. Tento potok, který vidíš, to je Corra“. A pak po opětném díkuvzdání Bohu, který nám nezasluhujícím ráčil ukázat vše, po čem jsme toužili, jsme se opět vydali na cestu tak jako v jednotlivých dnech.¹¹⁹

Z výše uvedené výpovědi nám sama Egerie prozrazuje, co ji vedlo k její namáhavé pouti. Byla to její zvědavost a velký zájem o svatá místa, které zároveň vysvětlují její touhu a vytrvalost navštěvovat stále další a další posvátná místa: „Ona (Egerie) je nezávislá osoba, dynamická a zvědavá; chce vědět, zjišťovat a vlastníma rukama se dotýkat, je velkorysá ve vztahu k bližním, neodradí ji těžkosti ani námahy, nýbrž je naopak povzbuzená k další cestě.“¹²⁰ Hlavním motivem Egerie bylo tedy na vlastní oči vidět svatá místa, které znala z Písma svatého. Dá se tedy říci, že cestovala s Biblií v ruce, a tak rozjímalala konkrétní místa očima víry.¹²¹

---

¹¹⁷ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 16.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 16.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 79.

¹²⁰ SINISCALCO, P., *Il viaggio di Egeria*, s. 20; cit. podle: MAY, Ch. *Pilgern*. s. 35.

¹²¹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*. s. 35-36.

A jaká místa vlastně na své pouti navštívila? Nejprve podnikla cestu na Sinaj přes zemi Gesse (Gošem) a poté se vrátila zpět do Jeruzaléma, kde se po skončení určité etapy opět vracela. Tuto cestu uskutečnila s největší pravděpodobností roku 383 do ledna 384. Následně se vydává z Jeruzaléma na horu Nebo (leden – únor 384). V dalším období (únor – březen 384) zamířila do Jobovy země a navštívila mimo jiné město Carneas. Poslední cestu, kterou Egerie podnikla a popsala, tentokrát směřovala do Mezopotámie. Odtamtud směřuje do Konstantinopole přes Antiochii, Edessu, Harran (Cháran – rodné město Abraháma), Tharso (Tarus) a Seleukii (březen – duben 384).¹²²

Egerie vyhledávala cíle svého putování přibližně podle biblické chronologie dějin spásy. Snažila se jít také po stopách Izraelského národa od odchodu z Egypta až na Sinaj, kde dostali od Boha Zákon. Dokonce uvádí i polohu, kde Izraelští přešli Rudé moře. Jedná se o místo Egerií nazvané Clesma, které odpovídá dnešnímu Suez. Poloha většiny ostatních míst, kde pobýval Izraelský národ během putování pouští a které Egerie viděla, není dnes s jistotou stanovena a je předmětem dohadů.¹²³

3.1.2.2 Spiritualita

Pojednání o cestě Egerie ukazuje jedinečným způsobem počátky křesťanských poutí a s tím spojenou spiritualitu. Na každém významnějším posvátném místě z dějin spásy se Egerie účastnila slavení mše svaté, aby tak projevila slávu a dík Bohu za dosažení cíle, který si přála vidět. Jde jí také hlavně o to, aby si na konkrétních místech její pouti zpřítomnila spásu. Na svatých biblických místech se tak dramatickým způsobem děje zvnitřnění spásné události, která se na onom místě stala. Přitom nejsou námahy spojené s cestou chápány jako vedlejší efekt, ale jsou smysluplné, když jsou čteny na pozadí Písma svatého. Egerie chce svou pouť přenést na celý svůj život, neboť snášení vnějších i vnitřních utrpení a námah vedou k účasti na spáse a vykoupení. Proto nás nemůže překvapit to, že byla připravena během své poutě také zemřít.¹²⁴

---

¹²² Srov. HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 17-18.

¹²³ Srov. tamtéž, s. 19.

¹²⁴ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 36-37.

Z tohoto místa, paní, mé světlo, když toto sděluji vašim láskám, mám nyní v úmyslu ve jménu našeho Boha Krista se vydat do Asie, to jest do Efesu, kvůli martyrii svatého a blaženého apoštola Jana za modlitbou. Jestliže i potom budu v těle, jestliže budu moci poznat další místa, sama budu vašim láskám vyprávět, jestliže se Bůh uráčí mi to umožnit; jestliže budu mít něco jiného v úmyslu, oznámím vám to písemně. Vy, paní, mé světlo, račte na mne vzpomínat, ať již budu v těle nebo mimo své tělo.¹²⁵

3.1.3 Společné prvky poutníka

Putování Egeria a Aristida se v některých prvcích shodují. Na pozadí těchto společných elementů poutí vyplynou povahové vlastnosti lidí, které zdůvodňují motivaci pro vykonání poutě nezávisle na příslušnosti k tomu kterému náboženství.¹²⁶

3.1.3.1 Putování jako duchovní pokrm

Bez motivace se člověk na pouť jen těžko vydá. Může být mnoho věcí, které ho k tomu vedou: zvědavost, touha po dobrodružství, prosba o uzdravení z nemoci, splnění daného slibu. Člověk touží svou chůzí něčeho dosáhnout, chce se posunout někam dál. Cesta, kterou ujde pěšky, se má stát vnitřní cestou. Proto vyráží na tak dlouhé cesty. Aristides to vyjadřuje ve své první knize následovně: „A opět se mi zdálo, že prší a že někdo ke mně vchází s hlášením, že prý je můj protivník v procesu přítomen v Hadrianotherai a já tam musím jít, abych něčeho dosáhl.“¹²⁷ Co zde Aristides všeobecně vyjadřuje jako „jít, aby bylo něčeho dosaženo“, se více vyjasňuje v průběhu jeho knihy. To bohové ho nabádají, aby šel dál, aby byl osvobozen od různých nemocí. Tak se Aristides vydává od jednoho pramene k druhému v naději, že právě tam konečně najde úlevu od svého utrpení.

---

¹²⁵ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 103.

¹²⁶ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 37.

¹²⁷ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, I, 52; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 37.

Egerie putuje z více důvodů. Jak už bylo zmíněno, ona měla výrazný zájem o různá místa. I u ní se objevuje myšlenka poutě, aby byla uzdravena od svého utrpení. Sama Egerie mimo jiné popisuje, když byla na jednom místě v Arábii:¹²⁸

*Je tam také strom sykomora, který prý byl zasazen patriarchy. Nyní je již velmi starý a tak je maličký, i když dodnes nese ovoce. Kdokoli prý onemocní, jde sem a sebere si proutky, a to mu udělá dobře. To jsme se dozvěděli ze slov svatého biskupa z Arábie; ten nám řekl jméno toho stromu, jak ho nazývají řecky, to jest dendros alethiae, což my zveme strom pravdy.*¹²⁹

Vedle touhy po uzdravení z nemocí se u obou srovnávaných poutníků objevuje i chuť po cestování a poznávání nových míst. Aristides píše ve své čtvrté knize: „Po přijetí věštby jsem byl samozřejmě pln radosti a měl jsem obrovskou chuť cestovat. [...] Teď však vyrážím jako na slavnost s radostnou náladou, za pěkného počasí a po lákavých cestách.“¹³⁰ Oba rádi poznávají nová města. Egerie jde stále dál. Svou touhu poznat nová místa odůvodňuje tím, že chce vidět opravdu všechno, co se v okolí daného místa nachází.¹³¹ Především se u ní ukazuje fascinace cizími kulturami a zvyky. Poté, co dobře poznala jedno místo, vydala se zase k dalšímu významnému biblickému místu.¹³² Vedle vnitřní zvědavosti a potřeby činnosti oba motivuje ještě další věc. Egerie popisuje, jak ji Bůh sám vnukl, že se má vydat k hoře Nebo:

*Poté po nějaké době z vůle Boží přišla opět tužba jít až do Arábie, na horu Nabau [Nebo], na místo, kde Bůh přikázal Mojžíšovi vystoupit nahoru [...]. A náš Bůh Ježíš, který neopouští ty, kteří doufají v něho, mi laskavě opět ráčil vyplnit mé přání.*¹³³

Boží vnuknutí, které Egerie obdržela, aby poznala, jakým směrem a k jakému dalšímu cíli se má vydat, je možné najít s určitými obměnami také u Aristida. Tomu

---

¹²⁸ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 38.

¹²⁹ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 59.

¹³⁰ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, IV, 2; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 37.

¹³¹ Srov. HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 49.

¹³² Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 38.

¹³³ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 61-63.

se zase dostávalo vidění ve snu, ve kterých mu byla oznamována vůle bohů. Na konci své rozsáhlého putování píše:¹³⁴

*Zpravidla mě vedl bůh tím způsobem, že mi ukázal, co mám dělat, a shledal mě poslušným, tak jako jen když byl jeden člověk poslušný jednomu bohu. V druhém roce po mém návratu od Aiseposa a ve dvanáctém roce od mého prvního onemocnění se mi ve snech dostalo mnoho zázračných vidění, které mě chtěly dovést do Epidauru, svatého města boha.*¹³⁵

Zdá se, že touha po pouti nemá svůj původ v člověku samotném, nýbrž je mu dána nadpřirozeným způsobem, ať je to už prostřednictvím snu nebo přímým vnuknutím od Boha. Egerie stále znovu zakouší, že je vedena Boží prozřetelností.¹³⁶

*Tak se nám tedy přihodila veliká milost překonávající veškerou naději, že jsme tam [Charra – rodiště Abraháma] viděli mezopotámské vsutku svaté mnichy a Boží muže, dokonce i ty, o jejíž slávě a životě se daleko mluví a o kterých jsem se vůbec nedomnívala, že bych je tam mohla vidět. Ne že by Bohu, který ráčí vše poskytovat, bylo nemožné, aby mi to poskytl, ale protože jsem o nich dříve slyšela, že kromě dne velikonoc a tohoto dne neopouštějí svá místa, protože jsou tací, že konají mnohé zázraky, a protože jsem nevěděla, v kterém měsíci je den toho mučedníka, [jednalo se o sv. Helpidia, jehož martyrium bylo na místě dřívějšího Abraháмова domu] jak jsem řekla. Z pokynu Božího se tedy stalo, že jsem přišla v den, ve který jsem nedoufala.*¹³⁷

Faktu, že motivace k pouti má svůj základ v Bohu, odpovídá, že člověk je na cestě duchovně sycen. Jak jinak je možné vysvětlit, že se Egerie i Aristides stále znovu vydávali na cestu? Z dlouhých cest obou protagonistů můžeme usuzovat, že od nich něco očekávali. Jak se zdá, k vyplnění jejich nadějí na konkrétních místech částečně došlo. Jejich vytrvalost a touha jít dál to jenom dosvědčuje. Nejedná se u nich tedy o potulování se bez cíle, nýbrž oba jdou na určitá místa, na kterých očekávají zvláštním způsobem Boží podporu a pomoc. Touha po dobrodružství

---

¹³⁴ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 38.

¹³⁵ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, VI, 1; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 38.

¹³⁶ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 39.

¹³⁷ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 93.

a zvědavost jsou podstatnými prvky pouti. Avšak i ony by měly být ve službách vyšší touhy, totiž být duchovně nasycen.¹³⁸

3.1.3.2 Mezní zkušenosti během pouti

Během pouti prožívá člověk opakovaně mezní situace. Svě tělo nemůže přetěžovat, protože jinak ho stihne nemoc. I ze zeměpisného hlediska překračuje člověk překážky, zatímco poznává nové, jemu neznámé kultury. Dlouhá nepřítomnost v jemu známém prostředí, starost o ty, které zanechal doma, a nejistota ciziny mu ukazují jeho hranice.¹³⁹ Krajiní zkušenosti se nacházejí jak u Aristida tak u Egerie. Oba putují dlouhou dobu cizími zeměmi. Přitom se setkávají s cizími jazyky, s jinými kulturami a s odlišnými zvyky a mravy. I přes tyto překážky se však ani jeden z nich nenechá od své cesty odradit. Oni neopouštějí svůj domov jen vnějškově, ale musí být také vnitřně otevření pro nové, cizí země. Poutník, který prochází cizinou, se musí stále přizpůsobovat měnícímu se okolí. To také charakterizuje člověka putujícího životem, který musí neustále opouštět své staré zvyklosti a stále znovu se nově vydávat na cestu. Během pouti není člověk veden jen k zeměpisným a kulturním hranicím, má také možnost zakoušet svou omezenost na svém vlastním těle. Lidskou omezenost si může snáze uvědomit ten, kdo trpí nějakou nemocí. U něho může být taková omezenost motivem pro vykonání poutě, aby na ní došel uzdravení. Potom je to zároveň i ta omezenost, kterou člověk prožívá na pouti.¹⁴⁰

Aristides popisuje, co všechno byl schopen vydržet proto, aby byl uzdraven: „Byly mi také přitom ukládány mnohé podivné úkoly. Jeden, na který si vzpomínám, je běh, při kterém jsem musel běžet bosý v zimě, a potom jsem zase musel jet na

---

¹³⁸ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 39.

¹³⁹ „Ještě řekl (Abba Izaiáš): „Nejvyšší způsob duchovního zápasu je pobyt v cizině, zvláště o samotě. Takový člověk, který uteče do jiného místa, chce opustit všechno, co mu patří, a s sebou si nese jen dokonalou víru, naději a srdce odolné vůči vlastním žádostem. Démoni se tam vskutku kolem tebe rojí v mnoha kruzích a všemožně ti nahánějí strach kvůli pokušením, tvrdé chudobě a nemocem a vnukají ti: ‚Co budeš dělat, když se ti něco takového přihodí? Nemáš tu přece nikoho známého, aby se o tebe postaral.‘ Také Boží dobrota tě zkouší, aby se ukázala tvoje horlivost a láska k Bohu.“: *Apofthegmata I*, s. 110.

¹⁴⁰ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 39-40.

koni. Byl to pro mě ten nejtěžší úkol.“¹⁴¹ Také Egerii nebyly cizí námahy cesty, které zřetelně zakoušela např. při výstupu na horu Sinaj:

Na tyto hory se vystupuje velmi obtížně, protože na ně nestoupáš pěkně pomalu kolem dokola, jak se říká, jako po točitých schodech, ale stoupáš úplně rovno nahoru jakoby podle zdi, a z každé hory se musí sestoupit také přímo, až dojdeš k samému úpatí té prostřední, která je vlastní Sinaj. Tedy z vůle Krista, našeho Boha, a s pomocí modliteb světců, kteří nás doprovázeli, s velikou námahou, protože jsem musela vystupovat pěšky, protože bylo zcela nemožné vystupovat v sedle, a přece zmíněná námaha nebyla cítit – proto nebyla cítit, že jsem viděla, jak se s pomocí Boží uskutečňuje tužba, kterou jsem měla [...].¹⁴²

Egerie popisuje svou námahu a vydání sil, ale zároveň také vysvětluje, z jakého důvodu to všechno podstupuje, totiž aby na vlastní oči spatřila místo, na kterém Mojžíš obdržel desky zákona. Když je plně zaujata tímto posvátným místem, téměř úplně zapomíná na náročný výstup. Vedle této náročnosti při chůzi jsou ještě další faktory, které vyžadují maximální tělesnou zátěž obou srovnávaných poutníků. Kvalita cest byla tehdy místy tak špatná, že pohyb vpřed byl téměř nemožný. Když se ještě k tomu přidala nepřízeň počasí, tak byla situace ještě horší. Zatímco Egerie popisuje tyto nepříjemnosti s jistou mírností, tak Aristides líčí tyto těžkosti velmi poutavě a věnuje jim mnoho pozornosti.¹⁴³ S nepřízní počasí je také spojen problém s nalezením potravy. Při delším putování nehostinnou krajinou si poutník musí obstarat něco na pití a k jídlu, protože jestli by se tam zdržel déle, než plánoval, a nic jedlého by nenašel, tak by nejspíše zahynul žízní a hladem. Přesto jak Aristides tak Egerie berou i toto v potaz. Jak se zdá, tato rizika podstatně přináležejí k bytí poutníka. Ani jeden se od vykonání své poutě nenechá odradit nebezpečími, která jsou s ní spojena.¹⁴⁴

Motivace pro snášení těchto nesnází jsou však odlišné. U Aristida je to touha získat uznání a chválu jeho bohů. Jde až na hranici svých fyzických možností, aby tak ukonejšil své bohy. Je to vnitřní postoj latinsky označovaný „*do ut des*“ (dávám, abys dal), který počítá s tím, že když člověk vynaloží pro pouť k bohům mnoho sil

¹⁴¹ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, I, 65; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 41.

¹⁴² HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 39.

¹⁴³ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 41.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 41-42.

a námahy, tak si tím u nich vyslouží uznání. Stručně řečeno jde v tomto principu o to, že člověk něco od boha/Boha vyžaduje na základě svého snažení. Jinak je tomu u Egerie, která zastupuje typického křesťanského poutníka. Ten nepodstupuje těžkosti cesty, aby se něčeho od Boha domáhal. Tento poutník však má skrze krajní zkušenosti účast na utrpení a smrti Kristově. Křesťanská pouť je tedy spirituální cesta s Kristem, která vede skrze smrt směrem ke vzkříšení. Pro křesťana je při pouti důležité, aby nešel pouze vnějším způsobem, nýbrž aby také kráčel spolu se svým nitrem, protože jinak by se stala jeho pouť pouhým vnějším rituálním výkonem. V tomto smyslu se dá říci, že platí vztah: „Jestliže je mystika zvnitřněná pouť, potom je pouť vyjádřená mystika.“¹⁴⁵ Svou chůzí poutník vnitřně nevstupuje na žádné nové stezky, nýbrž doprovází Pána na křížové cestě. Tak se stávají Boží cesty cestami lidskými. Poutní cesta, kterou člověk absolvuje, se tak zároveň stává cestou pokání.¹⁴⁶

Na cestě poutník zřetelně vnímá, že je odkázán na druhé a na jejich pomoc. I v tom tkví určitá omezenost člověka. Egerie by např. vůbec nemohla vykonat svou pouť bez pomoci druhých, kteří ji poskytovali zázemí a ochranu během cesty:

*Odtud jsme poslali zpět vojáky, kteří nám jménem římské správy poskytli ochranu, pokud jsme putovali přes nejistá místa; ale nyní to byla veřejná cesta přes Egypt, která vedla městem Arábie, ta, která vede z Thébaidy do Pelusia, a tak nebylo nutno obtěžovat vojáky.*¹⁴⁷

Tehdy, když si člověk uvědomuje, že je odkázaný na druhé, může zřetelně pocítit svou omezenost a to, jak lehce je zranitelný a slabý. Geografické, psychické a fyzické hranice jsou obrazem omezenosti člověka, která je hluboce zakořeněna v jeho bytí a kterou se neustále pokouší překonávat.¹⁴⁸

V mezních situacích se člověk dotýká tajemství života. Cítí, že není jeho pánem, že je závislý, něčemu nebo někomu odpovědný. Cítí vázanost na materiální, biologické a společenské podmínky, zároveň však zde pociťuje intenzivnější vnitřní

---

¹⁴⁵ TURNER, V. a E., *Image and Pilgrimage*, s. 7: cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 42.

¹⁴⁶ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 42.

¹⁴⁷ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 61.

¹⁴⁸ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 43.

*dynamiku své existence, která ukazuje někam mimo něj.*¹⁴⁹

Arnold van Gennep rozlišuje v této souvislosti tři různé fáze přechodových rituálů: *rituály odluky, rituály pomezí a rituály sloučení*.¹⁵⁰ Rituály odluky oddělují od předešlé sociální situace, pomezí rituály obsahují mezistadium, ve kterém člověk jakoby postupně dorůstá do nového stavu, a rituály sloučení integrují do nové skupiny, a tak člověk získává nový status. Typickým příkladem přechodového rituálu je východ Izraelců z Egypta. Také slavnost Veliké noci je ritus přechodu, protože slavíme Kristovu paschu, také však svůj přechod ze tmy do světla, z otroctví ke svobodě, ze smrti do života.¹⁵¹ Vlastní přechod hranice spadá do sféry pomezí rituálů. Přitom se jedná, jak už bylo zmíněno, o mezistadium. Člověk se během pouti nachází prostorově mezi dvěma zeměmi nebo místy.¹⁵² Ve středověké Evropě se státy nedotýkaly jeden druhého, byla však mezi nimi oblast, která byla neutrální. U polocivilizovaných národů je tomu podobně ještě dnes, ale hranice těchto neutrálních zón už nejsou tak přesné. Tyto zóny jsou totiž situovány do pouště, močálů nebo pralesa, kde se může každý volně pohybovat a lovit.¹⁵³

*Kdo (tedy) prochází z jednoho (území) do druhého, se tak delší či kratší dobu nachází jak materiálně tak magicko-nábožensky ve zvláštním postavení – pohybuje se mezi dvěma světy. Právě takovou situaci označuji výrazem pomezí [...].*¹⁵⁴

V prožívání mezní situace se člověk nachází v izolaci. Opustil své důvěrně známé prostředí, svůj vnější nebo vnitřní domov. Zároveň však ještě nedorazil k cíli. Ještě se nestačil seznámit a sžít s kulturami a zvyky lidí, které vůbec nezná. Nachází se tedy v procesu přechodu.¹⁵⁵ „Jedná-li se u cizinců o skupiny nebo jednotlivce, je postup stále stejný: musí se zastavit, čekat, projít fází přechodu, vstoupit a být přijati“¹⁵⁶ Osoba, která se ocitá v tomto procesu, je silná, ale také slabá. Je slabá, protože se nachází mimo své věrně známé prostředí, které opustila. Je však zároveň

---

¹⁴⁹ KUNETKA, F., *Úvod do liturgie svátostí*, s. 29-30.

¹⁵⁰ Srov. GENNEP, A. van, *Přechodové rituály*, s. 19.

¹⁵¹ KUNETKA, F., *Úvod do liturgie svátostí*, s. 34-35.

¹⁵² Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 43-44.

¹⁵³ Srov. GENNEP, A. van, *Přechodové rituály*, s. 24-25.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 25.

¹⁵⁵ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 44.

¹⁵⁶ GENNEP, A. van, *Přechodové rituály*, s. 35; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 44.

i silná, neboť díky své přítomnosti v neznámém okolí je považována za někoho nového a neznámého.

Poté, co poutník prošel fází přechodu, přichází fáze přijetí. Jedná se přitom o integraci do nového prostředí. Přijetí se děje různými rituálními úkony. U Egerie a Aristida se dají nalézt různé takové rituály, které jsou zároveň znamením překročení hranice. U Aristida jsou to rituální koupele a oběti bohům, které obětuje spolu s místními pohanskými kněžími. Pro Egerii jsou to slavení Eucharistie, kterých se účastní hned, jak dorazí na nové, biblicky významné místo. Vedle ceremoniálních úkonů je rituál přijetí charakterizován pozdravem, který navrácí identitu skupiny. Egerie popisuje, jak představuje svoji skupinu a jak se většinou představovali mniši, u kterých nacházela přijetí.¹⁵⁷ Aristides takové pozdravy přímo nepopisuje, ale jeho zvolání v nebezpečí během plavby „O Asklepios“ by však mohlo na takové identifikační formule odkazovat.¹⁵⁸

3.1.3.3 Pohostinnost

U obou poutníků se pohostinnost přímo nepopisuje, přesto se však nápadně objevuje. Oba jsou neustále závislí na dobré vůli cizích lidí, až vzniká dojem, jako by právo být hostem bylo něco samozřejmého. Egerie se neustále zmiňuje o mniších, u kterých mohla během své pouti bydlet:¹⁵⁹

V sobotu večer jsme tedy vystoupili do hor a došli k nějakým monasteriím, kde nás velmi laskavě přijali mnichové, kteří tam přebývali, a poskytli nám veškeré pohostinství; je tam i kostel s knězem. Tam jsme strávili noc a odtud jsme v neděli velmi časně se zmíněným knězem a mnichy, kteří tam přebývali, zahájili výstupy na jednotlivé hory.¹⁶⁰

Není divu, že Egerie našla přijetí, neboť pro rané křesťany byla pohostinnost něčím samozřejmým. Ví, že se může spolehnout na vlídnost místních mnichů,

---

¹⁵⁷ „Různé formy pozdravů rovněž spadají do kategorie přijímacích rituálů; různí se podle toho, zda příchozí je více či méně cizí obyvatelům domu nebo těm, s nimiž se setkává. Různé pozdravy křesťanů, s jejichž archaickými formami se ještě setkáváme ve slovanských zemích, při každé příležitosti obnovovaly mystické pouto vznikající příslušností k jednomu náboženství [...]“: GENNEP, A. van, *Přechodové rituály*, s. 39.

¹⁵⁸ MAY, Ch., *Pilgern*, s. 44-45.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 45.

¹⁶⁰ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 39.

a dokonce předpokládá jejich otevřenost vůči hostům. Také Aristides zná připravenost druhých ho k sobě přijmout, což je také základní podmínka pro jeho cestování. On popisuje své přijetí u někoho pouze třikrát. Jednou je hostem u přítele, u kterého už předtím něco koupil a který je mu tak něčím zavázán. Mimoto přenocuje u jednoho známého nebo na nějakých svých statcích. Na rozdíl od Egerie se zde ukazuje postoj, který pohanský poutník zaujímá i vůči svým bohům: touží od nich dostat to, co on sám pro ně vykonal. Jde tedy opět o postoj „*do, ut des*“. U Egerie se však jedná o neznámé lidi, kteří ji poskytují pohostinství. V pohanském pojetí pohostinnosti, kdy si je hostitel vědom, že se může dostat do podobné situace jako host, se tedy jedná o určitý druh výměnného obchodu. V křesťanské perspektivě tento princip vzájemnosti odpadá.¹⁶¹ „Výměna dárků a rozpoznávací znamení se stávají zbytečnými tam, kde přichází Kristus v cizinci a odměna bude přijata u Boha.“¹⁶² Když tedy křesťan někomu pomáhá v těžké situaci, snaží se vidět v onom člověku Krista. Je to tedy jednání, ke kterému nabádá sám Kristus slovy: „Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“ (Mt 25,40)

3.1.3.4 Poutník v cíli

Po dlouhé a náročné cestě, na které poutník udělal různé mezní zkušenosti, po cestě nejistoty a odkázanosti na druhé, přichází konečně do vytouženého cíle. Jak u křesťanské poutnice, tak u pohanského poutníka se nacházejí v cíli pouti společné prvky. Jsou to prosebná modlitba, poděkování a umístění votivního předmětu popř. odnesení si upomínkového předmětu z daného místa.¹⁶³

Aristides přichází na různá místa své pouti s určitým očekáváním a nadějí, že bude zbaven svých nemocí. Podle toho vypadá i styl jeho prosebné modlitby: „Prosil jsem boha, aby mi dal zřetelně najevo, které z těch dvou možností má na mysli, jestli půst nebo zvracení.“¹⁶⁴ Aristides neprosí jen o své uzdravení, nýbrž je možné u něj nalézt určitou podobu zástupné modlitby, když prosí bohy za uzdravení svého přítele

---

¹⁶¹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 45.

¹⁶² PUZICHA, M., *Christus peregrinus*, s. 15; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 46.

¹⁶³ MAY, Ch., *Pilgern*, s. 47.

¹⁶⁴ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, I, 55; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 47.

Zosima. Něco podobného zná křesťanství až v pozdějších staletích pod názvem zástupná pouť. U Egerie není prosebná modlitba tak důležitá. Její motivace pro vykonání poutě není touha po uzdravení nemoci, také nekoná zástupnou pouť, ale spíše je to vůle vidět místa Božího působení. Proto se u ní příchod na různá místa vyznačuje zpřítomněním dějin spásy, modlitbou a většinou také slavením Eucharistie.¹⁶⁵

I zde jsme vykonali oběť a obzvláště vroucí modlitbu a bylo zde přečteno to místo z knihy Královské; velmi jsem si totiž vždy pro nás přála, aby, kamkoli jsme přišli, vždy bylo přečteno příslušné místo z Knihy. Po vykonání oběti jsme zamířili k jinému místu nedaleko odtud, které nám ukázali presbyterové a mnichové, tj. k místu, kde stál svatý Áron se sedmdesáti staršími, když svatý Mojžíš přijímal od Pána Zákon pro Syny Izraelské.¹⁶⁶

Egerie pohlíží na různá biblicky významná místa očima víry. Svoji pouť podniká proto, aby projevila svůj vděčnost Bohu a z toho důvodu je její pevnou součástí i slavení Eucharistie. Také Aristides děkuje svým bohům za jejich přízeň a především jim také děkuje za uzdravení svého přítele Zosima. Ale jeho vnitřní postoj při děkování je poněkud odlišný. Aristides podniká svou pouť z toho důvodu, že má mnoho různých proseb. Teprve potom, když už jsou splněny, děkuje svým bohům. Předtím než děkuje, požaduje něco od svých bohů, co si zaslouží za svou namáhavou cestu. Aristides tak děkuje za něco, co směl, podle svého mínění, právem očekávat. Tím však ztrácí jeho dík na významu jako výraz radosti z nezaslouženého daru. Zatímco u Egerie je celá její pouť prodchnuta vděčností, tak u Aristida je toto spíše prvek podřadný a projevovaný s určitou vypočítavostí.¹⁶⁷

Votivní dary a upomínkové předměty jsou podstatnou součástí pouti. Zvyk přinášet votivní dary vznikl nejspíš proto, že člověk se toužil nějak na poutním místě „zvěčnit“. Poutník tam tedy nese nějaký takový dar, aby si na něj Bůh vzpomněl. Tak například Aristides, když měl pronést jednu důležitou řeč, poslal své sluhy do svatyně, aby tam přinesli nějaké předměty. Ještě předtím, než byly odneseny, napsal na ně Aristides nápis, při jehož psaní zužitkoval své řečnické umění. Dělal to proto,

---

¹⁶⁵ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 47.

¹⁶⁶ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 45.

¹⁶⁷ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 48.

aby se zdařilo vše, co bylo nutné pro jeho důležitou řeč, kterou měl pronést na veřejnosti.¹⁶⁸ Přinesením těchto darů s osobním nápisem se Aristides pokouší dojit pozornosti u svých bohů. Osobní nápis činí onen předmět osobním symbolem Aristida. Tak podobně vypadala pohanská tradice, ve které bylo zvykem přinášet votivní tabulky, na kterých byla napsána zpráva o uzdravení nebo záchraně. Za nějaký čas byla pokryta takovými tabulkami celá zeď. To potom působilo výmluvným způsobem na každého příchozího poutníka, který když viděl, kolika lidem před ním bohové pomohli, mohl získat určitou jistotu, že vyslyší i jeho. Tím se stávají tyto votivní tabulky také určitým pedagogickým prostředkem.¹⁶⁹

U Egerie nenacházíme žádné odkazy na votivní tabulky a důvodem je to, že ona patří k jednomu z prvních křesťanských poutníků, takže před ní ještě nebyla ani možnost, aby se množství takových tabulek někde nashromáždilo. A proč Egerie sama nikde nezanechala nějakou takovou tabulku? Odpověď tkví v motivu její poutě. Jak už bylo řečeno výše, Egerie se nevydala na pouť proto, aby vyprosila sobě nebo někomu druhému uzdravení. Ona putuje z vděčnosti a ze zvědavosti vidět místa Božího působení. Teprve až ve středověku se rozšířil zvyk přinášet na poutní místa votivní tabulky, kde poutníci popisovali druh svého utrpení nebo nemoci a jakým způsobem byli uzdraveni. Tím dostávají tyto tabulky i v křesťanství podobný pedagogický význam jako v pohanství. Jednalo se tak i o svědectví víry pro ostatní přicházející poutníky.¹⁷⁰

Místo toho, aby se Egerie na konkrétních posvátných místech nějakým způsobem „zvěčňovala“, si z těchto míst odnáší upomínkové předměty neboli, jak sama říká, eulogie. Tyto eulogie jsou většinou přírodní věci jako např. jablka nebo požehnaný chléb, ale mohlo se také jednat ještě o něco jiného.

Pak jsme přijali od presbytera eulogie ze sadu svatého Jana Křtitele a stejně tak od svatých mnichů, kteří měli v zahradě monasteria, a neustále děkující Bohu jsme se vydali na naši cestu, kterou jsme šli.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Srov. ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, I, 31; přejato z: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 49.

¹⁶⁹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 48-49.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 49.

¹⁷¹ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 77.

Votivní dary tedy mohou sloužit jako symbol samotného poutníka. Votivní tabulkou, kterou umísťuje na poutním místě, se pak snaží dosáhnout toho, aby ho měl Bůh neustále na zřeteli. Eulogie neboli upomínkové předměty z poutního místa jsou pro poutníka symbolem pro místo, které navštívil. Takový předmět se tak pro něj stává symbolem Boží spásné přítomnosti, kterou mohl zakusit na onom konkrétním místě.¹⁷²

3.1.3.5 Sakrální prostor

Aristides a Egerie se setkávají na cílových místech své pouti také se sakrálními prostory. Jedná se o místa, které se vnějškově skoro vůbec neliší od svého okolí, přesto jsou však vyjmuta z běžného užívání tím, že jsou Bohem nebo bohy posvěcené. Ze světského prostředí vstupuje poutník do sakrálního prostoru. Pouť tedy lidem může pomoci odložit světské myšlenky a starosti, aby se tak mohli plně zaměřit na posvátnost poutního místa. Čas, který poutník stráví v sakrálním prostoru, je vytržen z běhu všednosti a tím zároveň i posvěcen. Samotná pouť se tak stává spojením mezi profánní a sakrální zónou. Aristides hledá svatyně neustále: „Potom jsem obětoval bohu a zdržoval jsem se ve svatyni tak dlouho, jak jen to bylo možné.“¹⁷³ S překročením do sakrálního prostoru je tedy spojená i oběť, aby byl i sám člověk posvěcen. Egerie opakovaně píše o svatých místech, která neustále vyhledávala. Zatímco Aristides přináší materiální oběti, např. dvě husy podle příkazu bohyně Isis, tak Egerie se téměř na každém posvátném místě účastní eucharistické oběti. Tak např. když navštívila místo, kde je pohřben biblický Job, říká:

*Druhý den ráno jsme požádali biskupa, aby vykonal oběť, a on ráčil tak učinit, a s jeho požehnáním vydali jsme se na cestu. I zde jsme přijali svátost a stále děkující Bohu jsme se vrátili do Jeruzaléma, jdouce přes všechny denní cíle, kterými jsme šli tam před třemi lety.*¹⁷⁴

Sakrální prostory dopomáhají člověku k hlubší modlitbě. I když má být Bůh uctíván v duchu a pravdě, přece jenom je člověk ve své modlitbě odkázaný na

---

¹⁷² Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 50.

¹⁷³ ARISTIDES, P. A., *Heilige Berichte*, IV, 34; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 51.

¹⁷⁴ HEJTMANOVÁ, M., *Itinerarium Egeriae*, s. 81.

viditelné znamení. Podobně jako vtělením Ježíše Krista zjevuje člověku Bůh o sobě něco podstatného, tak mu mohou i konkrétní symboly v sakrálním prostoru pomoci poznat a pochopit hlubší pravdy.¹⁷⁵

3.2 Pout' jako obraz životního putování

„Kdo podniká pout', podrobuje se na určitou dobu jakémusi výjimečnému stavu; opouští domov a vyráží do ciziny. Slovo „poutník“ odpovídá německému *Pilger*, francouzskému *pèlerin* a anglickému *pilgrim*, což jsou výrazy pocházející z latinského slova *peregrinus*, označujícího cizince, který žije mimo oblast, kde má občanská práva.“¹⁷⁶

3.2.1 Homo viator

Formule „homo viator“ vypovídá do určité míry o podstatě člověka. Putování tedy patří k základní charakteristice člověka. Podobně mluvíme o člověku pracujícím (*homo faber*), hrajícím si (*homo ludens*) a směřjícím se (*homo ridens*). Tímto výčtem jsou však „homo“ formule zcela vyčerpány. Skutečně typických charakteristik člověka není tedy až tak mnoho, jak by se mohlo zdát. Jestliže je tedy putování označováno jako jedna ze základních struktur člověka, tzn., že celý pozemský život je chápán jako „bytí na cestě“, potom musí být rozvinuta i teologie poutě právě na této antropologické bázi. Nejvýstižnějším symbolem života člověka jako „bytí na cestě“ je právě pout'. Poutníci nejsou jenom na cestě, nýbrž také přemýšlejí o své životní pouti a kladou ji do vztahu k Bohu. Z toho vyplývá výsadní postavení poutě.¹⁷⁷

Pout' je participující a anticipující obraz pro lidský život. Participující ve smyslu, že poutník vědomě zachycuje konstitutivní či existenciální bezdomovectví. V putování člověk vykonává akt přesahu, který je charakteristický pro celý jeho život. Je to vůle vyjít sám ze sebe a směřovat k něčemu většímu a lepšímu. Pout' je

---

¹⁷⁵ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 52.

¹⁷⁶ OHLER, N., *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, s. 11.

¹⁷⁷ Srov. ROSENBERGER, M. *Wege, die Bergen*, s. 18-19.

anticipující obraz lidské existence, když poutník symbolicky dojde do cíle. Člověk je postaven do konstitutivního bezdomovectví, když se, vytržen z plnosti bytí, nemůže nikdy zcela zabydlet na Zemi. V cíli lidského putování vysvítá dokonalá pomíjivost. Poutník může jen v náznaku okusit něco z toho, co je cílem všech lidských tužeb, totiž dokonalost. Toto vyjevení se odehrává v lidské konečnosti a časovosti. V protikladu k časovému pojetí zabsolutizovaného okamžiku je pouť zaměřená na delší trvání. V dlouhém procesu putování a na místě cíle vysvítá posvátné.¹⁷⁸

Mnoho poutí je roztaženo na zdoluhavý proces. Poutníci, kteří se vydávají ze svého domova do Říma, Jeruzaléma nebo Santiaga de Compostela, musí vzít v potaz to, že jim bude cesta trvat týdny nebo i měsíce. Odchod znamená zároveň i únik, totiž od dosavadního, často cyklicky vnímaného, běhu všedních dnů. Dlouhá poutní cesta zaměřuje člověka na výdrž. Pouť tedy není žádný chvilkový zážitek, nýbrž je úzce spjata s trvalostí. V tomto trvání se nachází, na rozdíl od každodenního života, kvalitativní plnost. Čas neodteče jen tak pryč, nýbrž člověk jde se zaměřením k cíli. V tomto vědomém zaměření odráží poutník hledání smyslu člověka. Konečně, v cíli dlouhé cesty, věnuje poutník svůj čas, aby byl, v plném smyslu slova, přítomen. Minulost, přítomnost a budoucnost mu splývají v jedno. Poutník na sebe nechává působit příběh své cesty, zpřítomňuje si získané zkušenosti a vnáší je do přítomné situace příchodu, ve které zahlíží odlesk posvátna a budoucí spásy. Kvůli času příchodu zapomíná na své konstitutivní bezdomovectví, neboť čas budoucího domova mu přichází vstříc v prožitku přítomného posvátna.¹⁷⁹

Toto posvátno odkrývá člověk skrze mystickou zkušenost v následujících krocích. V prvním z nich se zakouší jako bytí, které je závislé na něčem větším. V dalším kroku rozpoznávání posvátna se člověk třese před Všemocným. V Něm rozpoznává absolutně, radikálně Jiného. Nakonec je fascinován touto Velikostí. Zvraty a extrémní situace v životě jsou východiskem pro vnímání posvátna. Může se to dít tam, kde člověk opustí jemu známé prostředí s každodenními starostmi, aby se vydal na určitou dobu na pouť. Zvraty v běhu života tak ukazují člověku konečný

---

¹⁷⁸ MAY, Ch., *Pilgern*, s. 138.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 140-141.

smysl. Posvátno se vyskytuje v těch momentech, ve kterých je čas *Chronos* přerušen a kvalifikován časem *Kairos*.¹⁸⁰

Podle pojetí Origena se zrcadlí makrokosmos v mikrokosmu a naopak. Podobně to platí i pro životní a poutní cestu člověka. Život sám je určitý druh prodloužené poutní cesty. Konkrétní pouť může zachytit mikrokosmicky celkovou životní dynamiku a tím dát možnost chápat vlastní existenci jako putování, které se skládá z jednotlivých, vedle sebe seřazených etap a je zároveň zaměřené k cíli. Právě v době, ve které se život úspěšně prodlužuje do vysokého věku, je velká potřeba tak dlouhou dobu rozdělit na přehledné úseky. Ty by neměly být vnímány izolovaně, nýbrž ve vzájemných a smysluplných souvislostech. Průměrná délka života se zvýšila o tolik, že už jen málo lidí je celý život zaměřeno na poslední cíl. V každém životním období usiluje člověk o jiné cíle, které odpovídají jeho aktuálnímu stupni vývoje. Ty většinou vyvstávají postupně: od maturity přes vysokoškolské vzdělání, založení rodiny, stavba domu a kariéry až k naplněnému stáří. Jsou to cíle, které se nemusí vzájemně vylučovat, ale měly by být nasměrovány na poslední cíl.

Během pouti má člověk možnost, sledujíc přitom zpětně svou životní cestu, symbolicky nově prožít jednotlivé etapy života, přijmout, popř. překročit hranice a zvraty v životě a tím nasměrovat celou svou existenci na cíl. Každá vývojová fáze má svůj přesný cíl, který však nutně nemusí být cílem života. Mnoho lidí se vydává na pouť tehdy, když prožívají v životě zvraty různého druhu: zklamání, rozvod, změna pracovních poměrů, krize středního věku, atp. Mnozí vnímají sotva slyšitelné volání, až když se ohlednou nazpět. Pout' tak může přispět k tomu, aby člověk našel „své místo“ v životě a překročil své krize.¹⁸¹

3.2.2 Krize jako impulz k vydání se na pouť

Jestliže pohlédneme do historie, jsou to v obměnách dva následující faktory, které vedou člověka do krize: nejistota, která vyvěrá z toho, že je na světě pouhým cizincem, a styk s danými existenciálními hranicemi. Člověku sice náleží důstojnost a svoboda myšlení, přesto však není schopen obsáhnout celé universum. Toto

---

¹⁸⁰ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 141-142.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, s. 255-256.

poznání ho nutí si povšimnout svého konstitutivního či existenciálního bezdomovectví. Jestliže však člověk ze sebe nevychází, nevyjadřuje se a nesdílí opravdově, tak vnitřně krokem odměřuje vnější okraj hraniční situace, která ho nakonec může vést do izolace. Jeho duch touží po Počátku, na který je nadpřirozeně nasměrován a v němž jedině může nalézt své naplnění. Proto se zažívá v excentrickém pozicionalismu, který mu umožňuje k onomu Počátku směřovat.¹⁸²

Člověk je neustále konfrontován s realitou okolního světa. Tyto hranice se nacházejí zrcadlově uvnitř jeho osoby, ve které musí stále znovu určovat rozpor mezi vlastním jednáním a svým Já. Jeho jednání se utváří jinak než by si přál. Vnější a vnitřní hranice vedou k tomu, že se člověk stává sám sobě cizím. Výzvu, aby překročil tyto hranice, může jen stěží splnit. Protože se mnoho lidí v dnešní době nechce smířit se svou excentrickou pozicionalitou a s danými existenciálními hranicemi, pokoušejí se ze života hranice odstranit. Jejich život se potom odvíjí v rychlém běhu od události k události. Nenastane-li zážitek, je prožíván daný čas jako nutné zlo. Nakonec člověk dojde k poznání, že se nemůže pozvednout k Bohu sám ze sebe. Kde se přesto pokouší vytvořit ‚naplněnou‘ existenci z často se měnících zážitků, je tlačěn k zemi nutkáním dojít naplnění podle svých představ. Častá změna bydliště a pracovního místa, úzká odborná specializace atp. vedou člověka do oné nejistoty, která je vlastní cizincům. Do nekonečna stupňovaná karikatura svobody potom vede do hluboké krize, která otřese člověkem v základech. Právě v tomto krizovém momentu se nabízí šance, která může pomoci vyjít z opovážlivosti zbavit vlastní existenci hranic. ‚Xeneteia‘ (bytí cizincem) už tedy

---

¹⁸² „Organismus, který disponuje sebeuvědomováním má *excentrickou pozicionalitu*. Centrickou hranici překračuje tím, že umí zaujímat odstup (rozumí se odstup sám od sebe). Ví o sobě samém jako o středu prožívání své existence, existujícího (vnímaného obecně), a proto je schopen vyjít nad svět existujícího, nad sebe sama, žít život excentrický. Sebeuvědomění a zaujetí odstupu je vlastní pouze člověku. Odstup člověk může zaujmout jednak k okolnímu světu, jednak k vlastnímu tělu, tedy k svému vnitřnímu světu. Skrze schopnost odstupu – nadhledu a reflexe – se člověk stává osobou [...]. Na základě vrozeného principu sebereflexe člověk ví, že všechny horizonty, jichž dosahuje, jsou partikulární (neúplné, dílčí), a proto má snahu je znovu a opět překonávat. Tak se vyrovnává s danostmi životního prostředí. Překonává ho. Přičemž jeho schopnost sebereflexe mu umožňuje překračování vlastní nedokonalosti. Právě sebezpřekonávání lze považovat za jádro termínu excentricity. Proto excentrická pozicionalita obsahuje a vysvětluje moment lidské sebetranscendence. Rozvíjení sebetranscendence je základním znakem a charakteristikou toho specifického, zvláštního, co odděluje existenci lidskou od existence ostatních živočichů.“: PREISSOVÁ KREJČÍ, A., aj., *Kapitoly z historie antropologického myšlení*, s. 78-79.

není prožívána z tohoto hlediska pouze úzkostlivě, nýbrž může také znamenat možnost lépe se poznat skrze vnější perspektivu.¹⁸³

Na pouti člověk symbolicky ztělesňuje svou životní cestu, kterou zakouší jako vyhnanství, jímž prochází. Jemu dané hranice (fyzické, psychické, geografické) a cizina mu mohou přitom pomoci více zformovat jeho osobnost. Čím více je opakovaně konfrontován se svými hranicemi, popř. se je pokouší z vlastní iniciativy překonávat, tím více dozrává v osobnost. Může se tak zbavit i tendence uskutečnit své lidství za pomoci chvilkových zážitků. Místo toho, aby se pokoušel osamocen, přímou cestou a rychlým tempem proplouvat životem, může kráčet po své individuální poutní cestě. Při chůzi se poutník přítomně rozprostírá mezi jeho původem pramenícím v minulosti a budoucí dokonalostí. Tím, že se pokouší zabsolutizováním přítomného okamžiku zbavit hranic, se tak zbavuje i svého sebeurčení, které je dané minulostí a odkázané na budoucnost. To ho nechá zapadnout do anonymní masy bytí, které se stalo obětí individualismu.¹⁸⁴

Odstranění daných hranic nakonec vede k tomu, že člověk je doma všude a nikde; všechno se mu stává cizím. Samozřejmě, že i poutník zakouší cizinu, také on se necítí být nikde úplně doma, avšak má naději, že někdy v budoucnu pravého domova dosáhne. V důvěře v Boha se mohou momenty hraničnosti a cizosti, které jinak vedou do krize, stát pro člověka motivací přijmout status poutníka celou svou existencí. Poutník neabsolutizuje svoji mobilitu, nýbrž ji staví do služby svého putování. „Jeho pohyblivost potřebuje výchozí bod, ke kterému se může stále znovu navracet, a má zapotřebí orientace a nasměrování na cíl, aby ho nesvedla do prázdnoty.“¹⁸⁵ Tam, kde je mobilita povýšena na hodnotu samu o sobě, se člověk zbavuje hranic a bloudí dokola kolem bez cíle. Tím se stává všude cizím.

Právě za těchto krizových situací může začít křesťanská pouť: také poutník zůstává cizincem, který je v neustálém pohybu. Jeho touha po pouhém potulování bez cíle je však nahrazena nadějí, jejíž kořeny se nacházejí v dříve udělaných zkušenostech a která mu také dává důvod a směr pro jeho další cestu. Tak se stává pouť samotná místem klidu pro ty, kdo jsou v područí stresu. Může jim také

---

¹⁸³ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 257-258.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 259.

¹⁸⁵ HAAB, B., *Pilgerfahrt – Weg und Bewegung*, s. 370; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 259.

poskytnout příhodné podmínky k tomu, aby objevili některé z hodnot, které začnou odkrývat díky třem věcem: životně nezbytnému zastavení se, místu, kde se právě nachází, a cíli. Už Ježíš a vůbec všichni, kdo se po jeho vzoru vydali na pouť, byli odkázáni na pohostinnost místních obyvatel. K nim mohli přijít, na krátký čas si odpočinout a připravit si zásoby na další cestu. Člověk, který se nachází v cizině, je odkázán právě na nesobeckou pohostinnost. V době, kdy si stále více lidí uvědomuje, že jsou na zemi pouhými cizinci, by se měla nejen katolická církev chopit své šance, aby jim poskytla na jejich životních cestách onu pohostinnost, ve které by měli možnost v náznaku zahlédnout něco, co se bude dít při jejich zdárném příchodu do věčné vlasti.¹⁸⁶ Když mluví Origenes o občerstvení duší, potom činí nářky na ty momenty, v nichž se zviditelňuje poslední cíl. Pro něj je mléko počáteční motivace nahrazeno v průběhu cesty tvrdým chlebem námahy. Ano, právě tento chléb je proměňován v eucharistických tajemstvích a tím se stává viatikem pro další namáhavé putování cizinou. Řehoř Nysský píše ve svém díle *De vita Moysis*, že Kristus je pro poutníka onou vnitřní podporou, která mu pomůže unést všechna břemena obtížné cesty.¹⁸⁷ Pohostinnost tedy neznamená, že by člověk chtěl zůstat na těch místech, kde ji zakouší, protože je mu tam dobře. Poutník se musí vydat opět na cestu. Neměl by tedy zaměňovat pohostinnost s cílem. S touto lidskou tendencí se setkáváme i u Ježíšových učedníků při události proměnění na hoře Tábor, kdy Petr chce stavět tři stany, protože jim v té chvíli bylo dobře a chtěli by tu chvíli co nejvíce prodloužit (srov. Mt 17,1-8).

Hraniční zátěže a zkušenosti ciziny zůstávají. Tyto prvky se však odlišují od pouhého potulování tím, že jsou nasměrovány na cíl, který skrze pohostinnost vysvítá už na cestě, a tak pomáhají dát pouti existenciální rozměr. Člověk, který zažívá krize, se může v rychlém běhu života jen těžko vyhnout tendenci po samospasitelnosti. Avšak krize se stávají tehdy výchozím bodem pro cestu k poslednímu cíli, jestliže ji poutník jde v perspektivě následování Krista. A Kristova pozemská pouť přece také vedla přes různé křížové cesty.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ Srov. TEBARTZ-VAN ELST, F.-P., *Gemeinde in mobilier Gesellschaft*, s. 711-752; přejato z: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 260.

¹⁸⁷ Srov. GREGOR VON NYSSA, *De vita Moysis*, s.84n; přejato z: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 260.

¹⁸⁸ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 260.

V těch momentech, ve kterých jsou lidské plány na sebeuskutečnění zmařeny, prožívá člověk často krizi. Konkrétní pouť však neslouží k seberealizaci, ale v perspektivě kříže poutník přijímá břemena. V ní se zároveň symbolicky odehrává cesta následování ukřižovaného Pána. Zkušenosti ciziny a hranic vedou ke zmařování vlastní vůle. Každý, kdo podniká delší pouť, je úzce spjat se situacemi bolesti a utrpení. Když se však člověk snaží dát svému životu cíl podle svých představ, potom vede prožívání oněch situací jen k trápení a k stálému strachu ze života. Jen z perspektivy Kristova kříže může člověk z těchto utrpení růst a také stále více naplňovat své povolání růst do plného lidství. V tomto dynamickém včlenění vlastní životní cesty do cesty, kterou šel sám Kristus, začíná životní společenství s ním.¹⁸⁹

3.2.3 Život jako mozaika z epizod

Obměna scenérie krajiny, která doprovází cestu, může být jen tehdy vnímána kontinuálně, jestliže tato cesta není rychle proběhnuta jen jako vzdálenost mezi dvěma body, ale stane se poutní cestou. Mnoho různých vjemů a dojmů, které si putující ze své pouti bere s sebou, si ve vzpomínkách spojuje do pestré, do sebe zapadající mozaiky. Kdyby však poutník sledoval svůj instinkt po pouhém potulování, které nemá jasný cíl, tak by sestavením těchto kamínků vznikla nějaká ošklivá a bez tvará slátanina. Jestliže se však potulný způsob života, typický pro postmoderní dobu, podaří nahradit poutnickým, potom už tento zdánlivý shluk částíček nebude vnímán jako slátanina, ale jako umělecké dílo. V tomto nádherném výtvaru pak může být zahlédnuta krása, která pochází z vyzařování Boží přítomnosti v lidské pomíjivé pouti životem.¹⁹⁰

Člověk dnešní doby se musí na základě ztížených životních nároků vícekrát za život zaměřit na nové situace a úžeji se specializovat na složitější úkoly. K tomu se ještě přidává silný sklon k rozdělování života na kratší úseky, takže celková existence je tak zbavena rostoucího dramatu proměny. Tato fragmentace má dvě vzájemně propojené příčiny: izolace času na krátkost přítomného okamžiku a cíl,

---

¹⁸⁹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 261.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 261.

který se pro každou další etapu posouvá. Protože už mnoho lidí nekráčí v osvědčené následnosti k poslednímu cíli, dělí si čas života na menší úseky, které se však dají lehko přehlédnout a nemusí mít také mezi sebou souvislost.¹⁹¹

Pro postmoderního člověka je typické, že se snaží vtisknout všednímu dni zážitkový charakter. Takový životní styl však může fungovat jen tehdy, když bude poslouchat diktát pomíjivého okamžiku. Změna a zážitek jsou nejdůležitější faktory, které ho na tuto cestu stahují. Udělat zásadní rozhodnutí na celý život, kterým by byl vázán, mu připadá téměř nemožné. Místo toho, aby šel osvědčenou cestou, upřednostňuje cesty nové, protože ty mu přislíbují více rozmanitosti. Přitom se však může stát, že se takový člověk vydá nesprávným směrem nebo že taková cesta skončí někde v křoví. Přece však zůstává mnoho jiných možností, jak může provést seberealizaci podle svých představ. Z velké mapy nabízející mnoho možných a lákavých tras, si vybírá jen ty, které mu přislíbují tu nejkrásnější přírodní scenérii a zároveň jsou i nenáročné na terén. Postmoderní člověk tak sice kráčí po takových nenáročných cestách zdánlivě bez rizika, nakonec však vedou do života prostého veškerého napětí a jakéhokoli elánu.¹⁹²

Aby se nemusel člověk, který baží po zážitcích, zabývat svou minulostí, sahá rychle po další lákavé nabídce. Než by vyčkal na objekt požitku, raději i tento čas promarní zbytečnostmi. Pouť životem se tak stává únikovou cestou od sebe sama, na které je jednotlivec jako loutka hnán svým okolím do nekonečného zrychlování. Protože při takové rychlosti ztrácí přehled, spokojí se s další nabídkou zážitku, která mu přijde pod ruku jako první. Neustálý nedostatek času, přemrštěná mobilita a narůstající flexibilita pak způsobí, že nakonec přestane s tímto urputným tempem stíhat. Tak se z něj stane karikatura vlastního já. Zůstane ležet někde v ústraní jako prázdná ulita, která je sice navenek pěkná, ale bez vnitřního obsahu.¹⁹³

Právě ony dva momenty, kterým už se nechtějí postmoderní lidé vystavovat, totiž trvání a čekání, garantují smysluplné pořadí různých etap, takže jednotlivci už nemusí ustrnout v absolutnosti přítomného okamžiku. Trvání a čekání mohou být chápány jako sjednocující moment, který neruší drama proměny životní cesty,

---

¹⁹¹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 262.

¹⁹² Srov. tamtéž, s. 262.

¹⁹³ Srov. tamtéž, s. 263.

*ale vinou se jako spleť nit celou existencí. V tomto napětí, které je zaměřené na cíl, nacházejí různé úseky cesty smysluplné pořadí.*¹⁹⁴

Přílišné ustrnutí na přítomném prožitku je v rozporu s pohyblivou stabilitou, která má své kořeny v minulosti, přítomnosti i v budoucnosti. Touto pohyblivou stabilitou se rozumí povolání k plnému lidství, které se rozvíjí v přítomném procesu a jehož konečná podoba je očekávána v budoucnu. Když si člověk zpětně připomene zážitky a zkušenosti z cesty, z nichž mimo jiné vyzařuje Boží působení, může v onom dynamickém propletení všech tří časových dimenzí nacházet nepřerušovanou kontinuitu, která mu pomáhá si uvědomovat, že má směřovat k cíli naplnění svého lidství. Toto naplnění spočívá v tom, že se člověk stává stále více podobným Bohu. Tak může moment trvání člověku dopomoci nalézt svou pravou identitu. V tělesném putování objevuje konstantu, která určuje jeho vlastní rytmus. Chůze podle vlastních možností ho tak chrání před tím, aby vysokou rychlostí unikl svému rytmu a zároveň ho i vytrhne z paradoxního právního povědomí, které mohlo dorůst až do posedlosti sebou samým.¹⁹⁵

Pout' neruší drama proměny života, které může někdy působit znepokojivě. Avšak různé etapy jsou vnitřní vazbou tak vzájemně propojeny, že se nemohou i přes svoji závažnost zhroudit na cestu poutníka. Jsou začleněny do posledního cíle člověka, do velikosti jeho povolání. Proto mohou člověku sloužit i domnělé oklidy a pády k tomu, aby neupřednostňoval vlastní vůli, nýbrž vůli Toho, který pro něj předurčil tu nejlepší cestu. Jestliže tedy poutník jde podle tohoto vnitřního kompasu, neputuje už jenom tělesně, ale uskutečňuje se i jeho vnitřní proměna.¹⁹⁶

3.2.4 Pout' jako uskutečnění lidství

Celá lidská existence je vyjadřována jako bytí na cestě ke svému cíli. Častější pout' je tak možná jen tehdy, není-li konána kvůli obměně, nýbrž je zaměřená na poslední cíl. Člověk se skutečně stále znovu vymaňuje ze svých zajetých kolejí, aby se na tento cíl připravil. Stále více odkládá svou vůli, aby mohl lépe poznat své povolání. Rozvíjí se kontinuálně do svého lidství, které je bytostně spjato se

---

¹⁹⁴ MAY, Ch., *Pilgern*, s. 263.

¹⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 263-264.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 265.

zkušeností bolesti a utrpení. Místo toho, aby poutník před těmito skutečnostmi utíkal, přijímá je v perspektivě následování, které je nasměrováno na Kristův kříž. V tomto procesu zbavování se vlastního já si už člověk neklade požadavek vytvářet „štěstí“ svého života. Právě ty momenty, které chápou postmoderní lidé jako momenty ztroskotání, se mohou stát pohnutkou k tomu, aby se člověk opravdověji vydal na cestu následování, jejíž cíl spočívá v Boží podobnosti. V této otevřenosti může poutník vnímat v různých rovinách vyzařování cíle. Pro Filóna Alexandrijského není žádné poznání Boha možné, přesto ale zdůrazňuje pozitivní charakter hledání, neboť nepřímo je Bůh poznatelný ve svém stvoření.¹⁹⁷

*My se radujeme spolu s milujícím Bohem pro ty, kteří hledají Jsoucího, i když ho nemohou nikdy najít; neboť hledání Krásného může samo o sobě předem potěšit, přestože nedosáhnou cíle.*¹⁹⁸

Takto nasměrované hledání má smysl díky poznání zakoušenému na cestě, že se člověk přibližuje Bohu. I když hledající nepronikne až k poznání Boha, tak přece dojde alespoň k nahlédnutí toho, že existuje a že se ve svém stvoření sděluje. Další rovina vyzařování cíle se odráží ve společenství lidí, se kterými poutník jde nebo které cestou potkává. Pro Origena stojí v cíli výstupu duše zkušenost Boží lásky, která se jí sděluje.¹⁹⁹

Dnešní společnost je značně ovlivněná lhostejností vůči svým bližním. Avšak v objevení solidarity a v zakoušení pohostinnosti během cesty může člověk zakoušet bezmezně vyvěrající lásku, jejíž původ je v Bohu. Taková zkušenost ho tak může z oné lhostejnosti vyléčit. Vedle těchto rovin vyzařování cíle, totiž ve stopách zahlédnutých na cestě a v doprovázející a milující solidaritě, se nalézají ještě třetí rovina. Jedná se o postupné vrůstání do toho, čím už člověk je, totiž obraz Krista. Tento celoživotní proces zpodobnění znamená růst do té svobody, která znamená podařené lidství. V ohraničenosti prostoru a času, v rámci hranic lidské pouti smí člověk chápaný jako „viator“ rozpoznat počátek věčného života.²⁰⁰

V neklidném putování člověka k věčnosti se z krajních zkušeností krásy přírody a úplné osamocení rozplétá cesta, jejíž cíl poutníka stále provází. Skloubení

---

¹⁹⁷ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 267-268.

¹⁹⁸ PHILO VON ALEXANDRIA, *Über die Nachkommen Kains*, s. 21; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 268.

¹⁹⁹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 268.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 268-269.

protikladů (jako např. estetický celek a část, doléhající ohraničenost a absolutní povolání, výstup duše a tělesná libovůle) způsobuje onu oscilační (kolísající) stabilitu, která poutníka nesvede z pravé cesty. Jednostranným převážením jednoho z vnějších pólů se člověk stane buď blouznivcem vzdálenému realitě, nebo depresivním, nepohyblivým závažím. Poutník musí snést napětí mezi oběma póly. Právě díky tomuto napětí je mu umožněno dorůst do Boží podobnosti. Mezní situace v životě mohou člověku pomoci stále intenzivněji hledat Boha. Vnější hranice neštěstí a krásy (např. nesnesitelné utrpení a estetika liturgie, které se účastní) mohou přiléhat tak těsně k sobě, že ho mohou přivést až do extatických momentů setkání s Bohem. V míře, ve které se tyto mezní póly opět od sebe vzdalují, se vrací od tohoto setkání do svého všedního života. Všední život člověku důrazně připomíná to, že je na zemi pouhým cizincem. Avšak tento kříž je snesitelný díky tomu, že je spolunesen tím, který ho nesl za všechny. Ve vnitřním překračování mezních situací se uskutečňuje dynamická integrace křížové cesty Ježíše Krista ve vlastní životní cestu, která nakonec ústí do společenství s ním. Přitom se však nejedná o vyšlapanou, širokou cestu, která láká svými pozoruhodnostmi. Spíše se otvírá každému v jiné, pokaždé nové, individuální perspektivě, a stává se tak hlubší cestou do sebe sama.²⁰¹

*Následování [...] má charakter cesty, a specifika cesty následování je, že je to sice jedna cesta, ale dvojího původu, cesta, která je jediné a sama ovlivněna tím, který jde jako první, cesta, která však právě tak znamená spontánní a vlastní cestu toho, který následuje.*²⁰²

Cílem cesty poutníka je tedy růst ve vztahu ke Kristu, aby z tohoto spojení mohl vstoupit do Boží podobnosti. Cíl tedy zůstává zároveň přítomný v „bytí na cestě“. Tím se stává cíl přítomným už na cestě, ale ne tak, že by ho bylo možné pojmut staticky. Je přítomný a zároveň odkazuje stále dál do budoucna.

Během konkrétní pouti koná poutník určité rituály. Aristides přináší bohům na různá místa pamětní tabulky, Egerie se účastní slavení eucharistie na důležitých místech z dějin spásy, dnešní poutník, který má namířeno do Santiaga de

---

²⁰¹ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 269-270.

²⁰² HEMMERLE, K., *Theologie als Nachfolge*, s. 33; cit. podle: MAY, Ch., *Pilgern*, s. 270.

Compostely, pokládá na první soutěžku Bierza am Cruz de Ferro z domu donesený kámen. Tím symbolicky oznamuje svůj odchod ze svých „vyjetých kolejí“, kde se cítil domněle spokojený, ke svému skutečnému povolání, totiž polohovat svou excentrickou pozicionalitu do Boha a být celý život v neustálém pohybu na tuto pozici zaměřený.²⁰³

Křesťanskému poutníkovi by nemělo jít o měření, na kterém stupni duchovního žebříku se právě nachází, nemusí skládat účty z počtu ušlých kilometrů. Vypočítávání a měření je mimochodem známkou toho, že se člověk stále příliš spoléhá na své síly a že ještě neopustil tendence po samospasitelnosti. Spíše by měl vyhlížet darovanou milost, aby díky ní mohl pokračovat dál v cestě. V tomto smyslu může „homo viator“ (člověk putující životem) z konkrétní vykonané pouti čerpat sílu pro další etapy všedního života.²⁰⁴

---

²⁰³ Srov. MAY, Ch., *Pilgern*, s. 270-271.

²⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 272.

Závěr

Cílem této práce bylo ukázat, jakým způsobem může pouť člověku pomoci v jeho zrání jak v osobnostní, tak v duchovní rovině. V každé ze všech tří kapitol byl kladen důraz na to, aby tyto aspekty vystupovaly více na povrch.

Kapitola 1 *Pouť v Písmu svatém* se zabývá několika konkrétními příklady poutníků ze Starého a Nového zákona. Nejprve byli představeni poutníci Starého zákona. Prvním z nich, který byl pro názorný příklad vybrán, byl Abrahám. Cílem bylo ukázat na této osobnosti formou exegetického výkladu příslušných biblických perikop vlastnosti, které jsou vlastní nejenom poutníkovi, který se vydává na náboženskou pouť, ale i každému věřícímu člověku, který se snaží celý svůj život žít v důvěře v Hospodinovo zaslíbení. Právě Bůh je hlavním Abrahámovým cílem a po jeho vzoru také všem, kdo kráčejí v jeho stopách. Jako druhý příklad poutníků Starého zákona byl izraelský lid, který putoval pouští do zaslíbené země. Východ z Egypta inicioval samotný Hospodin a ne Mojžíš s Áronem. Lid omrzelo putovat nehostinnou pouští bez dostatku vody a potravy a opakovaně se bouřili proti Bohu. Toto konkrétní putování výstižným způsobem ukazuje, jak si Bůh vede lid různými zkouškami, (čárka) a tak ho zároveň učí v Něho důvěřovat. Analogicky může i konkrétní náboženská pouť člověku pomoci blíže poznávat Boží stezky, jestliže se mu otevře. Podobně jako Abrahám a izraelský lid na poušti může i dnešní poutník vstoupit do Hospodinovy školy života, do které nás s láskou zve.

Exemplárním poutníkem Nového zákona byl zvolen samotný Ježíš. On sám se také přidával k zástupu putujícího do Jeruzalémského chrámu. Podle janovské teologie byl celý jeho život putováním k nebeskému Otci, (srov. Jan 6,22) ke kterému má díky němu přístup každý, kdo v něho věří (srov. Jan 12,44). V Ježíši Kristu dostává náboženská i životní pouť ten pravý smysl, protože on sám je cesta, pravda a život. Jestliže tedy člověk opravdově a plně důvěřuje Kristu a stále je s ním v osobním vztahu, potom jde jistě po správné cestě, je skutečně v pravdě a žije opravdový život (srov. 14,6). Ovšem Ježíšova cesta ke slávě vedla skrze kříž, který má na sebe brát také každý, kdo bere jeho následování vážně (srov. Mt 16,24;

Mk 8,34; Lk 9,23). Tím Kristus ukázal, jaký smysl má utrpení během náboženské i životní pouti.

V kapitole 2 *Stručná historie poutí* pojednává o vývoji poutí nejprve v židovské a posléze v křesťanské tradici. Poutě v izraelském národě byly většinou spojovány s místy, kde Hospodin zjevil své spásné jednání praotcům. Bůh sám tedy dává najevo, kde chce být uctíván. Během východu z Egypta byla schrána úmluvy, přestěhovaná za vlády krále Šalomouna do Jeruzalémského chrámu, náležitým místem Boží úcty. Tak se stává Jeruzalém poutním místem par excellence. Když byl chrám zničen a izraelská elita národa se ocitla ve vyhnanství, došlo také ke změně chápání, kdy poutní cesta už nebyla určována třemi poutními slavnostmi, nýbrž stávala se víc a víc životním uskutečněním. Přílišnou upjatost na chrám naopak kritizoval ve své době Ježíš, který zdůrazňoval, že důležitý není chrám, ale vělý vztah k Bohu (srov. 23,16-23).

Křesťanská tradice přebírá určité prvky z tradice židovské (např. poutní žalmy). Zakládání prvních církevních obcí se neobešlo bez putování apoštolů, které tam vyslal sám Kristus. Později vznikl mnišský způsob života, který byl celý ve znamení putování. Tito mniši tak chtěli radikálně následovat Krista a stejně jako on na sebe vzali ideál asketického bezdomovectví. Později se k tomuto ideálu připojuje zájem o původní místa křesťanství. Tak dochází k poutím ke svatým místům, která člověku pomáhají více se přiblížovat Bohu.

Kapitola 3 *Význam pouti pro duchovní život* je, dalo by se říci, vrcholem této práce. Dělí se na dvě podkapitoly. První z nich srovnává křesťanského a pohanského poutníka. Touto komparací vynikly velké rozdíly, ale také shodné vlastnosti pro oba protagonisty. Např. Aristides podnikal svoji pout' z toho důvodu, že chtěl tímto svým výkonem dojít uzdravení a uznání bohů. U Egerie je však hlavním motivem její poutě spatřit na vlastní oči posvátná místa, na kterých vždy projevuje svou velkou vděčnost Bohu účastí na slavení Eucharistie. U obou je však shodné to, že impulz k vykonání jejich poutě dostali od Boha/bohů.

Druhá podkapitola se zabývá tím, jak dalece může být konkrétní pouť symbolem životního putování. Při pouti si může člověk hlouběji uvědomit své konstitutivní bezdomovectví, tedy to, že je na Zemi pouhým cizincem, který směřuje do své pravé vlasti. Učí se tak při ní vytrvale kráčet dál cestou k cíli, ke kterému se

pomalou blížící svým tempem, kterému neunikne. V tomto trvání se nachází, na rozdíl od každodenního života, kvalitativní plnost. Když potom poutník zpětně reflektuje celou uplynulou cestu, může si vzít své nabyté zkušenosti z ní do každodenního života, podle kterých potom jedná. Nejhlavnějším cílem pouti je však růst ve vztahu ke Kristu, aby z tohoto spojení mohl vstoupit do Boží podobnosti.

Z uvedených faktů vyplynula skutečnost, že pouť vykonává v dnešní době stále více lidí. Ať už je motiv pro její vykonání jakýkoli, nic to nemění na tom, že když se poutník upřímně otevře Bohu, tak zároveň vchází do Jeho školy. Pro mnohé poutníky se pouť stává i dnes důležitým impulzem iniciujícím radikální změnu života a konkrétní formou pomoci, která člověka zaměřuje na jediný pravý cíl života – spočinutí v Bohu.

Anotace

Příjmení a jméno: ZELENKA, Jan

Instituce: Katedra pastorální a spirituální teologie CMTF UP v Olomouci

Název diplomové práce: *Pout' jako spirituální zkušenost*

Vedoucí: PhDr. ThLic. Ing. Jaroslav Filka

Počet stran: 76

Počet titulů bibliografie: 22

Klíčová slova: křesťanská pout'
životní pout'
konstitutivní bezdomovectví
zaměřenost na cíl
homo viator
kříž

Diplomová práce se zabývá otázkou, jak přispívá konkrétní vykonaná pout' k osobnostnímu a duchovnímu růstu. Na příkladech vybraných biblických postav se ukazují typické prvky pro pout' náboženskou i životní. Člověk si při pouti hlouběji uvědomuje svůj status cizince na této Zemi a učí se při ní rytmizujícím tempem vytrvale kráčet dál cestou k cíli a k svému pravému naplnění. Reflexe uplynulé cesty poskytuje model pro jednání v každodenním životě. Pravý smysl získává pout' v Ježíši Kristu, při které poutník jde v Jeho stopách do Slávy skrze kříž. Nejdůležitějším cílem pouti je tak růst ve vztahu ke Kristu, aby z tohoto spojení mohl vstoupit do Boží podobnosti.

Bibliografie

- Apofthegmata: výroky a příběhy pouštních otců.* Přel. Jiří Pavlík. 1. vyd. Praha: Benediktinské arcidiecéze sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2000. 153 s. Přel. z řeckého a latinského originálu. ISBN 80-902682-2-6.
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* Český ekumenický překlad (včetně deuterokanonických knih). 4. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.
- BIČ, Miloš, BALABÁN, Milan, FARSKÝ, Jiří, aj. *Výklady ke Starému zákonu 1.* 1. vyd. Praha: Kalich, 1991, 598 s. ISBN 80-7017-408-0.
- DOLEŽALOVÁ, Miriam, KONCOVÁ, Marta, TRUSINA, Jan. *Cesta Božího lidu: výklad osmdesáti oddílů ze Starého zákona pro dětské bohoslužby a rodinné pobožnosti.* 1. vyd. Praha: Kalich, 1991. 351 s. ISBN 80-7017-324-6.
- DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník.* 1. vyd. Přel. Alena Koželuhová, aj. Praha: Návrat domů, 1996. 1260 s. ISBN 80-85495-65-1.
- GENNEP, Arnold van. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů.* 1. vyd. Přel. Helena Bequivinová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 201 s. Přel. z: *Les rites de passage: étude systématique des rites*, Paris: Émile Nourry, 1909. ISBN 80-7106-178-6.
- HAAG, Herbert. *Bibel – Lexikon.* 1. vyd. Leipzig: St. Benno-Verlag, 1970. 1964 s.
- HEJTMANOVÁ, Marcela. *Itinerarium Egeriae – Putování Egerie: Text, překlad a komentář.* 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1999. 243 s. ISBN 80-7040-338-1.
- HOCHMANN, František. *Putování praotců: Od Abraháma k Jákobovi,* 1. vyd. Praha: Česká katolická Charita, 1986. 207 s.
- JEHLE, Irmengard. *Der Mensch unterwegs zu Gott: die Wallfahrt als religiöses Bedürfnis des Menschen – aufgezeigt an der Marienwallfahrt nach Lourdes.* 1. vyd. Würzburg: Echter, 2002. 609 s. ISBN 3-42902475-7.
- KESSLER, Michael. *Mit den Füßen beten: ein Pilgerbuch.* 2. vyd. Ostfildern: Schwabenverlag, 1999, 310 s. ISBN 3-7966-0951-1.
- KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady.* 1. vyd. Přel. překl. skupina ČBK pod ved. Jana Kotase. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 231 s. Přel. z: *Congregazione per il culto divino e la disciplina dei sacramenti: Direttorio su pietà popolare e liturgia.* ISBN 978-80-7195-152-0.

- KUNETKA, František. *Úvod do liturgie svátostí*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 351 s. ISBN 80-7192-618-3.
- LAUB, Franz. *List Židům: malý Štuttgartský komentář*. 1. vyd. Přel. Josef Hermach. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 154 s. ISBN 80-7192-503-9.
- MAY, Christof. *Pilgern: Menschsein auf den Weg*. 1. vyd. Würzburg: Echter, 2004. 308 s. ISBN 3-429-02617-2.
- MIELLENBRING, Egon. *Beten mit den Füßen: über Geschichte, Frömmigkeit und Praxis von Wallfahrten*. 1. vyd. Düsseldorf: Klens, 1993. 138 s. ISBN 3-87309-100-3.
- OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Přel. Vladimír Marek. Praha: Vyšehrad, 2002. 232 s. Přel. z: Pilgerstab und Jakobsmuschel. Wallfahren in Mittelalter und Neuzeit, Düsseldorf und Zürich: Artemis & Winkler, 2000. ISBN 80-7021-510-0.
- Pentateuch, Český katolický překlad*. Přel. Václav Bogner, aj. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 548 s. ISBN 80-7192-638-8.
- PIŤHA, Petr. *Jedeme na pouť*. Praha: Poustevník, 2007. 63 s. ISBN 978-80-86610-28-3.
- PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea, ŠOTOLA, Jaroslav aj. *Kapitoly z historie antropologického myšlení: interní studijní texty pro studenty kulturní a sociální antropologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2008. 227 s. Dostupné z World Wide Web: <http://www.ksoc.upol.cz/antropologie/dokumenty/p_ka/1_uvod.pdf>.
- ROSENBERGER, Michael. *Wege, die Bewegen: eine kleine Theologie der Wallfahrt*. Würzburg: Echter, 2005. 152 s. ISBN 3-429-02716-0.
- TETIVOVÁ, Lenka. Abraháмова pout'. *Teologické texty*, č. 3/1992, s. 104-105. Dostupné z World Wide Web: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/1992-3/Abrahamova-pout.html>>.

Příloha

Abrahámovo putování

(Lenka Tetivová)

„Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu,“ řekl Hospodin Abrahámovi (Gn 12,1).

Současně mu slibuje, že se stane velkým národem, který obdrží od Boha požehnání. Abrahám jistě netušil, jak svízelná cesta to bude, ale ať už měl jakékoli představy, jistě se příliš dobře necítil. Musel se odpoutat od rodného domu, všechno nechat a vypravit se do neznáma, do cizí země, kterou nikdy neviděl, a to jen proto, že ho k tomu vyzval jakýsi záhadný Bůh. Je možné, že tak učinil víceméně kvůli té zaslíbené zemi a budoucí slávě, což jsou aspoň konkrétní věci, nežli kvůli Bohu samotnému, jehož ostatně ani neznal. Nicméně uvěřil, že toto vše mu dává právě tento Bůh, a poslechl ho. Už to bylo samo o sobě velké hrdinství.

Tak začíná prvotní obrácení k Bohu. Je třeba odstranit překážky, odhodit zbytečnou zátěž, zbavovat se špatností, ničit vlastní sobectví. Musíme se od sebe odpoutat, ze sebe vystoupit a vydat se do neznáma. Světlem bude naše víra, darovaná od Boha, skrze kterou nás povede. Jenom bychom měli být opatrní na falešná světýlka, co blikotají při okrajích cest.

Je překvapivé, že Abrahám dorazil do slíbené země celkem rychle, bez potíží. Avšak nesměl se v ní hned zabydlet. Ani si ji neprohlédl, a už musí putovat dál. Cesta teprve začíná. Zakusí hlad, ocitá se i se svou ženou v nebezpečném Egyptě.

Věřící, zvláště nově obrácení, očekávají od Boha okamžitě všechno. Jsou velmi neklidní, netrpěliví, chybí jim ctnost vytrvalosti a statečnosti. Zakusili trochu sladkosti Boží, a už se domnívají, že je jejich život navždy vyřešen. Duchovní cestu považují za řetězec slastí, na jehož konci je čeká jako odměna za nicnedělání a radovánky nebeská hostina. Jakákoliv potíž, sebemenší trápení nebo nepříjemná práce jim způsobuje úzkost a zmatek, vyvolává v nich odpor.

Abrahám nejenže uvěřil Božímu slovu. Byl také ochoten něco vydržet. Jistě zakusil v Egyptě nesmírný strach, důvěřoval však Hospodinu. Ten ho nakonec vytrhl

ze všech nebezpečí. Svoji ženu neztratil, a ještě získal veliký majetek. Také jeho synovec Lot zbohatl. Vyskytl se ale problém. Jak budou nyní žít vedle sebe s tak početnými stády? Abrahám se zachoval velmi taktně a ohleduplně. Sám je ochoten ustoupit, aby zůstal zachován pokoj.

Při prohlubování naší víry nás Bůh zahrnuje dary a požehnáním. Nikdy však nesmíme zapomenout na bratry a sestry ve své blízkosti. I oni mají svoje potřeby a práva. Jsme za všech okolností povinni jednat s nimi spravedlivě, laskavě a vlídně.

Bůh velmi ocenil Abrahámovu velikodušnost. Přivedl ho opět do slíbené země a ukázal mu ji celou. Již se zde nezdržel pouze letmo. Na Boží výzvu prochází zemi křížem krážem, všechno si může prohlédnout.

Tak ukazuje Bůh pokročilejším, co je skutečná víra, co obnáší kráčet poctivě za svým Bohem a jaká je životní realita vůbec.

Potom Abrahám vítězí slavně nad nepřáteli a vysvobozuje ze zajetí i svého synovce. Setkává se s knězem Boha Nejvyššího, od něhož přijímá chléb a víno. Podíl se sodomským králem odmítá.

Zde se už rýsuje profil duchovního člověka, který statečně přemáhá svoje slabosti, přičemž zachraňuje i druhé lidi, aniž od někoho něco chce. Neočekává absolutně nic od světa, neboť vše čerpá jen a jen z Boha.

Rozhodující chvíle však teprve přichází. Hospodin Abraháma ujišťuje, že pouze on, sám Bůh, je jeho pravá odměna a spása. Abrahám se trochu zarazí. Nechápe, o čem je vlastně řeč. Co mu chce Hospodin tedy dát? Jak to vůbec myslí? Dovídá se, že přímo z jeho, Abraháмова lůna vzejde dědic. Uvědomuje si velikou věc. Absolutní hodnoty jsou skryty přímo v něm, v jeho nitru, v jeho srdci.

Náhle přichází hluboká deprese, temnota víry, zima a mráz ve vlastní duši, ve středobodu nejvlastnějšího bytí. Když se chýlilo slunce k západu, padly na něj mráčky, strach a velká temnota. Boží světlo se skrylo za velkými mračny. Víra však svítí dále studeným, matným světlem, které nehřeje, pouze zebe. Abrahámův duševní stav v té chvíli lze asi těžko popsat. Do toho ještě přicházejí podivné, hrůzostrašné zvěsti. Jeho potomci budou otročit v cizí zemi, budou v ní čtyři sta let pokořováni a hned tak se odtud nevrátí. Bůh, kterého Abrahám tak důvěrně znal, nebo si aspoň myslel, že ho důvěrně zná, Bůh, který těšil a povzbuzoval, je nečekaně někdo jiný,

záhadný, nevyzpytatelný, jakoby nespolehlivý, nebo dokonce lhář. Abraháma možná v té chvíli napadlo jako později Jeremiáše:

„Stal ses mi vodou nestálou, mělkým, kdo jako by lhal.“ Bůh sice pokračuje v řeči o jakémsi vysvobození a bohatství, ovšem Abrahám to už zřejmě nezvládá poslouchat. Jako by toho nebylo dost, na mrtvá těla obětních zvířat začali útočit dravci. Proto musí nasadit všechny síly, aby je odehnal. Na otázky a přemýšlení nezbývá čas.

Když Ježíš líčil hrůzy posledních dní před příchodem Syna člověka, prohodil tajuplně, že kde bude tělo, tam se slétnou i supi. Nakonec se jeho vlastní tělo octlo na kříži v obklíčení nejen dravých ptáků, ale i lidské dravosti. Přátelé, kteří Ježíšovo tělo zachraňovali, činili tak v hluboké depresi a hrůze. Ještě netušili, co se odehraje v noci ze soboty na neděli.

Při modlitbě, při konání dobra, při dodržování Božích příkazů nás obtěžují vnější i vnitřní nepřátelé. Musíme bojovat s nasazením všech sil, jinak růst v dobrém nebude pokračovat a život Boží v člověku může být i zničen.

Slunce zapadlo úplně. Nastala tma tmoucí. Zjevuje se Hospodin, jako ohnivá pec a dýmající pochodeň. Přijímá Abrahámovu oběť, uzavírá s ním smlouvu. Bůh sjednocuje s člověkem svůj život a cestu.

Při obnovování smlouvy Hospodin říká: „Já jsem Bůh všemohoucí, chod stále přede mnou, bud bezúhonný! Mezi sebe a tebe kladu svou smlouvu, převelice tě rozmnožím. Já jsem! A toto je má smlouva s tebou: Staneš se praotcem hlučícího davu pronárodů. Nebudeš se už nazývat Abram, tvé jméno bude Abrahám“ (Gn 17,1-5).

Je možné, že zde proběhlo mystické zasnoubení, mystická svatba. Abrahám byl po přestálých útrapách a Častém obcování s Bohem velmi dokonalý. Bůh slibuje, že z něj učiní nejen pronárody, ale že z něj vzejdou i králové. Omilostněná duše přitahuje zástupy lidí, kteří z ní čerpají vnitřní bohatství a nový život a rozdávají ho dál. Smlouva mezi Bohem a Abrahámem a jeho potomstvem ve všech pokoleních je uzavřena na věky. Bůh mu nabízí do věčného držení kenaanskou zemi, v níž Abrahám dosud nebydlí. Oznamuje, že chce věnovat svoje přátelství nejen Abrahámovi, ale všem budoucím lidem.

Ještě však přichází dlouhé, předlouhé bolestné čekání nejen na zaslíbenou zemi, ale i na vlastního syna, jako bude později celé lidstvo toužebně čekat na příchod Mesiáše. V jeho Izákovi bylo vše, co vytrpěl a vybojoval, celý jeho, Abrahámův život, všechny sliby Boží, veškeré štěstí i budoucí sláva. Tohoto jediného milovaného, nenahraditelného, vzácného syna má zničehonic zabít jako oběť Bohu. Nevěřící, kteří trochu znají tento příběh, se pohoršují nad krutým křesťanským Bohem, ale i věřící rodiče se při takové představě vnitřně otřesou. Abrahám ani v duchu nezaváhal, že by mohl neposlechnout. Dal ve svém životě Bohu absolutně všechno, a proto už neměl co ztratit. Naopak ještě získal. Sebe, syna i Boží přátelství. Stal se otcem četných pronárodů, ale hlavně předobrazem nebeského Otce, který neváhal obětovat svého vlastního syna, aby nás všechny získal zpět.²⁰⁵

---

²⁰⁵ Publikováno jako: TETIVOVÁ, L., Abraháмова pouť, *Teologické texty*, č. 3/1992, s. 104-105.